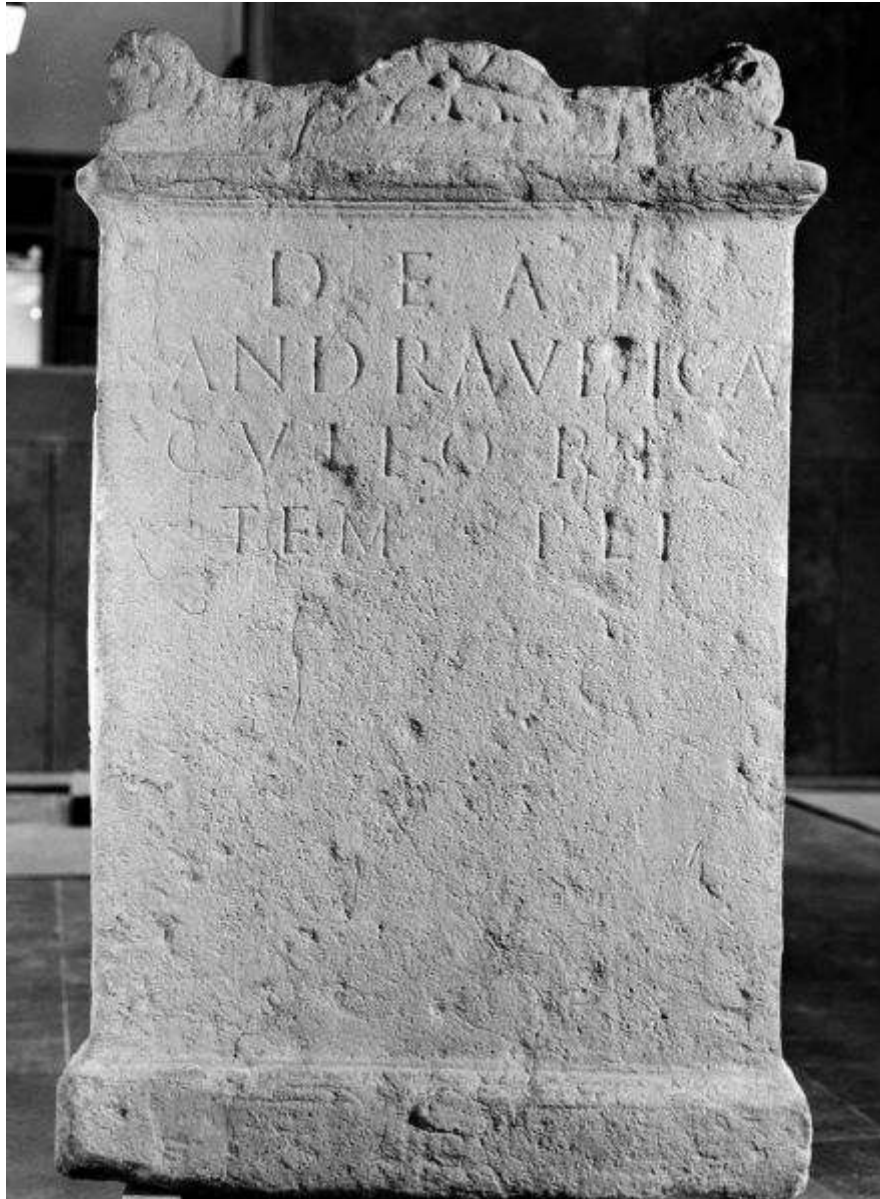

Nota Archeologie Gemeente Zundert

In 1812 werd bij de aanleg van de Napoleonsweg van Antwerpen naar Breda op de Tiggeltakker, bij het gehucht Tiggelt onder Rijsbergen, een altaarsteen gevonden van witte kalksteen uit de Romeinse tijd. Het altaar was gewijd aan de godin Sandraudiga. De steen bevindt zich tegenwoordig in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

Nota Archeologie Gemeente Zundert

Auteur:

Mevr. Drs. L. Weterings-Korthorst
Senior regioarcheoloog en contactpersoon regioarcheologie Regio West-Brabant

Controle

Mevr. drs. C. Rodenburg, gemeente Oosterhout
Dhr. H. Koopmanschap, regioarcheoloog Regio West-Brabant
Dhr. Mr. P. Engelvaart, projectleider bestemmingsplan buitengebied gemeente Zundert
Dhr. M. Provoost, planoloog buitengebied gemeente Zundert
Dhr. H. Gunter, Monumentenhuis Brabant.

Versienummer: 2
Datum: 27 september 2011
Status: definitief

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	4
1.1 Leeswijzer	5
Hoofdstuk 2 Archeologie	6
2.1 Wettelijke kader	6
2.1.1 Europa: Verdrag van Malta.....	6
2.1.2 Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz).....	6
2.1.3 Wabo	7
2.1.4 Provinciaal beleidskader.....	7
2.1.5 Gemeentelijk beleidskader	7
2.2 Totstandkoming archeologische beleidskaart.....	8
2.3 Toelichting op de archeologische beleidskaart.....	9
2.4 Het proces van de archeologische monumentenzorg	12
2.4.1 Uitgangspunten proces archeologische monumentenzorg	12
2.4.2 Stappen in het proces van archeologische monumentenzorg	12
2.4.3 Archeologisch onderzoek	13
Hoofdstuk 3 Archeologische Monumentenzorg en Ruimtelijke Ordening	17
3.1 Archeologie in het bestemmingsplan.....	17
3.2 De structuurvisie	19
3.3 Archeologieverordening	19
3.4 Archeologiebeleid	20
Hoofdstuk 4 Organisatie en instrumentaria	21
4.1 Archeologie in de gemeentelijke organisatie	21
4.2 De uitvoering van het archeologiebeleid.....	22
4.2.1 Archeologische beleidskaart.....	22
4.2.2 Archeologieverordening.....	22
4.2.3 Inpassing in ruimtelijke plannen	22
4.2.4 Het bestemmingsplan.....	22
4.2.5 Omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen.....	23
4.3 Regionale samenwerking.....	24
4.4 Lokale Heemkundekring	25
Hoofdstuk 5 Financiering	26
5.1 Risico's.....	26
5.2 Archeologieleges	26
5.3 Grondexploitatiebijdrage	26
5.4 Begroting.....	27
5.5 Excessieve kosten	27
Hoofdstuk 6 Het verleden zichtbaar	28
Begrippen en afkortingen	29
Literatuur	32

Hoofdstuk 1 Inleiding¹

Voor u ligt de beleidsnota Archeologie van de gemeente Zundert. Bij de nota hoort de gemeentelijke archeologische beleidskaart en de gemeentelijke Archeologieverordening.

U vraagt zich wellicht af waarom deze nota is opgesteld. Wel, in de bodem van Zundert liggen unieke archeologische waarden. Samen vormen zij de spiegel van bijna 10.000 jaar bewoningsgeschiedenis. Dit zogenaamde 'bodemarchief' is van groot maatschappelijk belang, omdat het voor het grootste deel van de geschiedschrijving de enige bron van informatie is. Pas vanaf de Romeinse tijd zijn ook geschreven bronnen beschikbaar; onze contreien worden voor het eerst door Caesar rond 44 voor Chr. genoemd. Voor alle kennis van de perioden daarvoor, en ook voor heel veel uit de laatste 2000 jaar, zijn we aangewezen op archeologische informatie. Dit bodemarchief is echter zeer kwetsbaar door velerlei ingrepen en vormen van gebruik die verband houden met wonen, werken en recreëren. Deze functies gaan niet altijd goed samen met het streven naar behoud en beheer van het bodemarchief. Archeologische waarden die door bodemingrepen zoals ploegen, heien, graven en veranderingen in het waterpeil worden verstoord of vernietigd, zijn definitief verloren. Daarom is het noodzakelijk dat de gemeente in het ruimtelijk beleid waarborgen inbouwt voor de omgang met het bodemarchief. Dit is een uitvloeisel van het Verdrag van Malta, dat door Nederland in 1992 werd ondertekend en dat op 1 september 2007 in de Nederlandse wetgeving werd verankerd via de Wet op de archeologische monumentenzorg (in het volgende hoofdstuk meer hierover). Sedert die datum zijn gemeenten op basis van artikel 38a van de herziene Monumentenwet verplicht om bij het vaststellen van bestemmingsplannen en beheersverordeningen (en de bestemming van gronden) "*rekening te houden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten*". Met de wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) in juli 2008 is de gemeente in de meeste gevallen formeel het bevoegd gezag geworden voor wat betreft de omgang met archeologische waarden bij beslissingen in het kader van de ruimtelijke inrichting van het gemeentelijk grondgebied. De uitvoering van de Monumentenwet, en de integratie van archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen is daarmee een primair gemeentelijke opgave geworden.

De wet gaat voorts uit van het 'veroorzaker betaalt'-principe. Dit betekent dat gemeenten voorwaarden kunnen stellen aan de omgang met het bodemarchief en dat de initiatiefnemers van een bodemversturende ontwikkeling – in de praktijk meestal grondeigenaren en ontwikkelaars –, afhankelijk van de archeologische verwachting, geconfronteerd kunnen worden met kosten voor onderzoek en behoud. Vanuit het oogpunt van rechtmatigheid is het van belang dat gemeenten in hun ruimtelijk beleid hierop anticiperen middels het eigen archeologie beleidsinstrumentarium.

Tijdig identificeren en meewegen van archeologische (verwachtings)waarden kan tot slot een bijdrage leveren aan behoud en versterking van de historische identiteit en kwaliteit van de leefomgeving (inclusief het landschap). Hierom en vanwege de nieuwe gemeentelijke rol heeft de gemeente Zundert besloten om te komen tot gemeentelijk beleid ten aanzien van archeologische monumentenzorg. De beleidsnota archeologie met bijbehorende beleidskaart is daarbij het centrale instrument dat alle betrokkenen bij het planvormingsproces in staat stelt om vooraf, proactief, inzicht te krijgen in de nog aanwezige of te verwachten archeologische waarden.

Bij het zorgvuldig uitvoeren van de Monumentenwet alsmede de integratie van archeologie in ruimtelijke processen is het belangrijk dat instrumentarium wordt ingezet op zaken die daadwerkelijk van belang zijn voor het behoud van archeologische waarden. Hoewel het principe "de veroorzaker betaalt" ook hier uitgangspunt is, is het van belang dat een individuele bouwer of degene die bepaalde bodemversturende werkzaamheden uitvoert, niet nodeloos op kosten wordt gejaagd. Daarom dient de kans op het aantreffen van archeologische waarden ook goed verantwoord te worden op basis van voorafgaand onderzoek. Daarom is door de gemeente Zundert opdracht verleend voor de opstelling van een archeologiekaart, die de basis kan zijn voor het stellen van prioriteiten in het belang van archeologische waarden. Een dergelijke prioriteitenkaart met onderbouwde differentiatie van het grondgebied van de gemeente voor het opnemen van nadere regels in het kader van de Monumentenwet en in het kader van het bestemmingsplan, is de archeologische beleidskaart.

---

¹ Klerks/Simons 2011, 5.

De basis voor de thans voorliggende nota is de archeologiekkaart met rapport, die in opdracht van de gemeente Zundert in 2010 en 2011 via Stichting Behoud Monumenten Brabant door Vestigia BV is vervaardigd.² In dit rapport wordt een toelichting gegeven op de archeologische monumenten- en verwachtingenkaart, die het resultaat is van een gebiedsdekkende inventarisatie van alle relevante archeologische en historisch-geografische informatie. Deze kaart is vervolgens vertaald naar een beleidskaart. Deze laatste vormt de basis voor toekomstige afwegingen omtrent de omgang met archeologische waarden bij ruimtelijke beslissingen.³

Na vaststelling is de beleidskaart leidend en behoeft de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, die tevens is opgenomen in de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW 2010) van de provincie Noord-Brabant, voor het aspect archeologie niet meer te worden geraadpleegd voor projecten binnen de gemeente. Ten opzichte van de IKAW bevat de archeologische beleidskaart minder beperkingen, zijn de beperkingen verschillend in zwaarte gemaakt naarmate meer of minder archeologische waarden te verwachten zijn en zijn een aantal gebieden uit de IKAW op voorhand vrijgegeven van de verplichting tot archeologisch onderzoek.

Uitzondering hierop zijn de provinciale archeologische landschappen die zijn opgenomen op de CHW 2010 die dienen als inspiratiebron voor toekomstige ontwikkelingen.⁴

De gemeentelijke archeologiekkaart van de gemeente Zundert is mede tot stand gekomen met behulp van de provinciale regeling Stimulering Gemeentelijke Archeologie- c.q. Erfgoedkaarten 2009-2011.

1.1 Leeswijzer

De belangrijkste uitgangspunten van het beleid staan in hoofdstuk 2 weergegeven. Dit hoofdstuk vormt de inhoudelijke verantwoording van de archeologische waarden- en verwachtingskaart en de vertaling van de beleidsadviezen van Vestigia BV en van de Regio West-Brabant (regioarcheologen) naar het beleid van de gemeente Zundert. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens nader aangegeven op welke wijze archeologie in het gemeentelijke beleid wordt verankerd. De doorvertaling van dit beleid en de gevolgen ervan op de organisatie en de daarbij behorende beleidsinstrumenten worden verder in hoofdstuk 4 uitgelegd. Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van de belangrijkste financiële aspecten ten aanzien van de archeologische monumentenzorg. In hoofdstuk 6 wordt ten slotte besproken hoe binnen de gemeente Zundert archeologie een belangrijke rol kan spelen binnen de aspecten cultuur, toerisme, recreatie, educatie en publieksvoorlichting.

---

² Klerks, K./M. Simons, 2011: *Gemeentelijke archeologiekkaart Zundert. Toelichting op de totstandkoming en koppeling met de ruimtelijke ordening (planregels)*, Amersfoort.

³ Klerks/Simons 2011, 5.

⁴ Huijbregts 2011.

Hoofdstuk 2 Archeologie

2.1 Wettelijke kader

Het gemeentelijke archeologiebeleid wordt gestuurd door het beleid en de wet- en regelgeving op hogere niveaus. Voor het gemeentelijk archeologiebeleid is met name de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van belang. Deze wijzigingswet regelt de zorg voor ons bodemarchief en is de vertaling van het Verdrag van Malta, dat Nederland in 1992 mede ondertekende.⁵

2.1.1 Europa: Verdrag van Malta

Het Europese verdrag betreffende de bescherming van het archeologische erfgoed is in 1992 in Valletta (Malta) ondertekend door de ministers van Cultuur van de landen aangesloten bij de Raad van Europa. Dit verdrag wordt het 'Verdrag van Malta' genoemd.⁶

Het verdrag van Malta heeft als doel archeologische resten in Europa te beschermen als onvervangbaar onderdeel van het culturele erfgoed (artikel 1). Het accent ligt op het streven naar het behoud en beheer van archeologische resten in de bodem en op het zoveel mogelijk beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen (artikel 2).

Het verdrag bepaalt dat archeologie voortaan expliciet bij de besluitvorming over ruimtelijke ingrepen moet worden meegewogen. Waar mogelijk dienen de archeologische resten te worden ontzien (behoud *in situ*). Wanneer bescherming en inpassing van archeologisch waardevolle terreinen niet mogelijk blijkt, zal de historische informatie door middel van verantwoord archeologisch onderzoek moeten worden veiliggesteld (behoud *ex situ*). Om deze doelstelling te bereiken, moet het archeologische belang volledig erkend worden in planologische besluitvormingsprocessen (artikel 5). De veroorzaker van de bodemverstoring is verantwoordelijk voor het vroegtijdig (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek en de financiering daarvan (het 'veroorzaker-betaalt-principe'; artikel 6). Onderzoek moet worden uitgevoerd door deskundigen en worden afgesloten met een schriftelijke wetenschappelijke verslaglegging (artikel 7). Een informatieplicht is vastgelegd in de vorm van verplichte uitwisseling van informatie en het actueel houden van een databank met archeologische gegevens (artikelen 7 en 8). Het verdrag verplicht ook voorlichting aan het publiek en publieksgerichte ontsluiting van archeologische resten om bij het publiek meer begrip te ontwikkelen voor het belang van het archeologische erfgoed (artikel 9).⁷

2.1.2 Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz)

Het rijk heeft het Verdrag van Malta vervolgens in 2007 verankerd in nationale wet- en regelgeving (zowel voor monumenten als op het gebied van de ruimtelijke ordening) middels de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz).

De Wamz is geen zelfstandige wet, maar een wijzigingswet en betreft onder meer een herziening van de Monumentenwet 1988 (Ministerie van OCenW, 2006). Maar ook de Ontgrondingenwet, Wet Milieubeheer en de Woningwet zijn gewijzigd en aangevuld door de invoering van de Wamz, hierdoor sluit de wet zoveel mogelijk aan op bestaande wet- en regelgeving. Naast de wet is tevens essentiële informatie verwerkt in het Besluit archeologische monumentenzorg en de Memorie van Toelichting op de wet.⁸

De belangrijkste wijziging voor gemeenten is het feit dat archeologie sinds de invoering van de wet archeologie moet verankeren in het bestemmingsplan. Daarnaast is de gemeente in de meeste gevallen verantwoordelijk geworden voor de omgang met het bodemarchief.

Tot slot zet de wet in op behoud en beheer in de bodem en verbetering van de informatievoorziening over het cultureel erfgoed.

---

⁵ Huijbregts 2011.

⁶ Ministerie van WVC en BZ, 1992

⁷ Paragraaf gebaseerd op Ellenkamp 2010, 17.

⁸ Rodenburg 2010, 5.

2.1.3 Wabo

Op 1 oktober 2010 is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) van kracht geworden. Deze wet brengt 25 vergunningsstelsels voor de leefomgeving samen onder één stelsel: de omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is daardoor een geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu.

De wijzigingen met betrekking tot de Wabo zijn vooral van toepassing op archeologische monumenten en terreinen. De vergunning voor archeologische rijksmonumenten blijft echter geregeld in de Monumentenwet 1988. Met betrekking tot een rijksmonument is in de Wabo tevens bepaald dat de omgevingsvergunning alleen kan worden verleend als de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) zich daartegen niet verzet.

Provinciale en gemeentelijke archeologische monumenten alsook zogenaamde archeologische terreinen (van archeologische waarde dan wel met een archeologische verwachting), zijn monumenten op grond van verordening (artikel 2.2.; lid 1 sub.b van de Wabo). Conform de bepalingen in een provinciale of gemeentelijke verordening is een omgevingsvergunning noodzakelijk voor alle werkzaamheden die een archeologisch terrein verstoren. In artikel 5.2 en artikel 5 lid 3 van bijlage II van het Besluit omgevingsrecht (Bor) staat dat aan de omgevingsvergunning voor bouwen, aanleg, planologie of sloop binnen een archeologisch monument voorschriften kunnen worden verbonden tot het treffen van technische maatregelen waardoor monumenten in de bodem kunnen worden behouden.⁹

2.1.4 Provinciaal beleidskader

In het kader van het cultuurbeleid van Noord-Brabant zet de provincie in op versterking van de Brabantse identiteit. Onderdeel hiervan is het behoud van het Brabantse ruimtelijk erfgoed, waarmee de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving wordt vergroot en dit erfgoed met Noord-Brabant en haar inwoners wordt verbonden.

Tengevolge van de Wro is er de noodzaak om te komen tot zorgvuldig afbakening en onderbouwing van de erfgoedwaarden van provinciaal belang. Deze waarden zijn op de Cultuurhistorische Waardenkaart en zijn in de structuurvisie ruimte en de Verordening ruimte opgenomen.

In totaal zijn er 21 cultuurhistorische landschappen met daarbinnen historisch landschappelijke vlakken en 16 archeologische landschappen geselecteerd en beschreven. De in de structuurvisie aangegeven gebiedspaspoorten zijn voor de cultuurhistorie op hoofdlijnen verder uitgewerkt. De archeologische landschappen zijn niet opgenomen in de Verordening ruimte. Er zijn derhalve geen instructieregels voor het aspect archeologie vanuit provinciaal oogpunt, want dit is namelijk al geborgd met de Monumentenwet 1988 en de wijzigingswet Wamz. Archeologie is een wettelijke taak geworden van gemeenten, zij dienen bij ruimtelijke plannen rekening te houden met archeologie. De provincie is alleen bevoegde overheid bij ontgrondingen, Milieu Effect Rapportages (MER) en sommige gemeenteoverschrijdende projecten. De archeologische landschappen zijn alleen (zelf)bindend voor de provincie vanuit de eigen structuurvisie. Met de aanwijzing van deze landschappen heeft de provincie haar belang gedefinieerd. Wanneer dit belang in het geding komt bij ruimtelijke plannen, dan zal de provincie hier tegen zienswijzen indienen. Voorts heeft de provincie een stimulerende rol in de bescherming van het archeologisch belang, denk hierbij aan bijvoorbeeld de stimuleringsregeling voor de opstelling van de gemeentelijke archeologie- of erfgoedkaarten.

Tot slot zet de provincie in op het belang van het regionaal samenwerken wanneer er ruimtelijke plannen zijn binnen de archeologische landschappen die, zoals gezegd, gemeentegrenzen overstijgen. Een dergelijk landschap bevindt zich niet in de gemeente Zundert.

2.1.5 Gemeentelijk beleidskader

In de wet is vastgelegd dat gemeenten bij (op)nieuw vast te stellen bestemmingsplannen rekening dienen te houden met niet alleen de bekende maar ook met te verwachten archeologische resten. De Archeologische Monumentenkaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), die tevens zijn opgenomen in de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant (CHW 2010), kunnen daarbij als toetsingskader dienen. Nadeel van deze kaarten is dat de kaartschaal voor gemeentelijk niveau en al helemaal voor perceelsniveau te grof is om mee te

⁹ Paragraaf gebaseerd op Groot/Wilbers 2011.

werken. Een gedetailleerde gemeentespecifieke archeologische beleidskaart, gebaseerd op een archeologische waarden- en verwachtingskaart is dan ook feitelijk onmisbaar voor een goede verantwoording van de archeologische waarden en de toepassing van het ruimtelijk instrumentarium zoals bijvoorbeeld het opnemen en het verlangen van een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van bouw- en sloopwerkzaamheden en het uitvoeren van werken en werkzaamheden die bodemverstoring kunnen zijn (de voormalige aanlegvergunning). Een dergelijke kaart vormt de vertaling van het beleid dat de gemeente hanteert in het kader van de archeologische monumentenzorg. Deze kaart en de doorvertaling naar beleid biedt grote voordelen voor de gemeente. Zo vormt een eigen beleid een praktische vertaling van de wet. Daarnaast kan de archeologische monumentenzorg op een pragmatische wijze worden ingestoken, met andere woorden worden ingekort. Ook schept de kaart helderheid naar een ieder die met bodemingrepen te maken krijgt. Tot slot wordt met een blik op de kaart duidelijk waar men 'voordelig' kan ontwikkelen. Voordelig in financiële zin, maar ook voordelig door het sparen van het archeologisch erfgoed. Ontwikkelen doet men bij voorkeur in de zones met een lage archeologische verwachting. In deze zone worden over het algemeen geen archeologische resten verstoord, is archeologisch onderzoek niet noodzakelijk.¹⁰

De gemeente Zundert zet in op de actualisering van de bestemmingsplannen per uiterlijk 1 juli 2013. Dat betekent dat een aantal verouderde bestemmingsplannen wordt aangepast. Er komt een geheel nieuw bestemmingsplan voor het gehele buitengebied. Dat bestemmingsplan vervangt het bestemmingsplan buitengebied Rijsbergen 1977 en het bestemmingsplan buitengebied Zundert 1997 en de sindsdien tot stand gekomen partiële wijzigingen daarvan. Dat betekent dat een actueel ruimtelijk kader wordt vastgesteld voor het gehele buitengebied en hierin ook de nieuwste inzichten worden opgenomen.

In de tussentijds wordt op het gebied van ruimtelijke visievorm gewerkt aan de opstelling van een aantal structuurvisies. De structuurvisies worden gefaseerd opgepakt. Ze worden volgtijdelijk voor de diverse kernen opgesteld waarbij de potenties en beperkingen voor ruimtelijke ontwikkelingen worden onderzocht. Voor het buitengebied wordt eveneens een structuurvisie opgesteld. Gekozen is dat dit in de volgorde na de structuurvisies voor de diverse kernen gebeurt. De structuurvisie voor het buitengebied zal dus worden opgesteld na de actualisering van het buitengebied.

Aangezien het bestemmingsplan buitengebied mer-plichtig is, is een planmer.studie uitgevoerd. De commissie MER heeft geadviseerd over de Notitie reikwijdte en detailniveau en is van mening dat een integrale visie op de ambities van de gemeente op het gebied van natuur en landschap, bedrijvigheid, milieu, recreatie, etc. niet kan worden gemist. In de planmer zal deze integrale visie worden vastgelegd waarbij ook het behoud van archeologische waarden en cultuur belangrijk is. Vooruitlopend op de opstelling van het bestemmingsplan buitengebied is op 23 april 2009 reeds een duidelijk op het buitengebied gericht beleid vastgesteld in de zogenaamde BOG-visie. De BOG-visie houdt in dat het buitengebied wordt gezoneerd in drie gebieden, namelijk een gebied met mogelijkheden voor de boomteelt, het zogenaamde boomteeltontwikkelingsgebied, het gebied waar kassenbouw tot maximaal anderhalve hectare is toegestaan in de vorm van teeltondersteunende kassen en een gebied waar dit niet is toegestaan en waar de ter plaatse aanwezige waarden overheersen. De zonering van het buitengebied, waarvoor is gekozen in het kader van de BOG-visie is bepalend voor de bestemmingen in het bestemmingsplan buitengebied.

Op 23 april 2009 is eveneens een aantal thema's vastgesteld voor het bestemmingsplan buitengebied. Tot deze thema's behoren ook cultuurhistorie en archeologie. In de thema's is ten aanzien van deze onderwerpen niet meer aangegeven dan dat de aanwezige waarden dienen te worden beschermd. Dat betekent dat het beleid dat ten aanzien van de archeologie niet alleen voor het buitengebied maar voor de gehele gemeente wordt vastgelegd, niet is gebaseerd op een raadsbesluit. Vaststelling van een archeologische beleidsnota door de raad is dan ook vereist.

2.2 Totstandkoming archeologische beleidskaart¹¹

Voor het gehele grondgebied van Zundert is op basis van bureauonderzoek een analyse gemaakt van het gemeentelijke bodemarchief, die vervolgens in stappen is vertaald naar de gemeentelijke beleidskaart. Het gaat hierbij om de bewoningsmogelijkheden op basis van landschappelijke situatie, de inventarisatie van bekende archeologische informatie (vindplaatsen, onderzoeken, vondsten) en recente verstoringen. Deze gegevens zijn verwerkt in een wetenschappelijk

¹⁰ Pas bij mer-plichtige projecten en grotere ruimtelijke ontwikkelingen met een oppervlakte groter dan 5 hectare.

¹¹ Gebaseerd op Klerks/Simons 2011, hoofdstuk 2.

beslissingsmodel. Het resultaat is een realistische, gebiedsdekkende archeologische verwachting voor het gemeentelijke grondgebied; de archeologische waarden- en verwachtingenkaart.

Op de archeologische waarden- en verwachtingenkaart wordt onderscheid gemaakt tussen archeologische verwachtingen en waarden.

Archeologische verwachtingen zijn een uitdrukking van de verwachte dichtheid aan archeologische resten in de ondergrond. Deze kans wordt uitgedrukt in hoge, middelhoge en lage verwachting. Een hoge, middelhoge of lage verwachting betekent dat verwacht wordt dat de relatieve dichtheid van archeologische verschijnselen groot, gemiddeld of klein is. Een lage verwachting betekent dus niet dat er geen archeologische resten/sporen aanwezig zijn, maar dat zij door hun aard en omvang een lage *dichtheid* hebben - en dat dus het risico dat daar bij bodemingrepen op wordt gestuit laag is. Het grootste deel van het gemeentelijk grondgebied op de waarden- en verwachtingenkaart bestaat uit zones met een archeologische *verwachting* (hoog, middelhoog, laag).

Van *archeologische waarde* wordt gesproken indien is vastgesteld dat op een terrein daadwerkelijk een archeologische vindplaats aanwezig is. Hier is de trefkans in principe 100%. In de gemeente Zundert is een ruime hoeveelheid van zulke terreinen aanwezig. Door de provincie zijn ze in het verleden zo nauwkeurig mogelijk begrensd en als behoudenswaardig aangemerkt. In feite voldoen ze aan de criteria om als archeologisch monument te worden beschermd, maar deze bescherming is (nog) niet geëffectueerd. Deze zogenaamde AMK-terreinen zijn overgenomen op de gemeentelijke verwachtingenkaart. De AMK (Archeologische Monumenten Kaart) is in samenwerking met de verschillende provincies en gemeentelijk archeologen ontwikkeld. Op de kaart staan de terreinen aangegeven waarvan al bekend is dat er archeologische waarden aanwezig zijn. De terreinen zijn beoordeeld op de criteria kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde. Op grond van deze criteria zijn de terreinen ingedeeld in terreinen met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde. Onder deze laatste categorie vallen ook de wettelijk beschermde monumenten. De AMK is één van de bronnen om ruimtelijke plannen, zoals streek- en bestemmingsplannen, te kunnen opstellen, beoordelen en toetsen op hun gevolgen voor de archeologie. Een groot aantal provincies, zoals de provincie Noord-Brabant, gebruikt de AMK ook als bron voor de ontwikkeling van digitale cultuurhistorische waardenkaarten. De AMK biedt echter altijd een momentopname. Ieder jaar komen er nieuwe archeologische terreinen bij, vervallen bestaande terreinen of worden groter of juist kleiner. Daarnaast kunnen terreinen die niet op de AMK staan, toch waardevolle archeologische resten bevatten. De kaarten worden via een roulatiesysteem doorlopend herzien. De kaart wordt beheert door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (als in 2011).¹²

Voor de historische kernen van Zundert en Rijsbergen is (net als bij de andere dorpen en gehuchten) gekozen voor de kadastrale situatie van 1830, dit is namelijk de oudst betrouwbare bron. Deze dorpskernen zijn momenteel niet opgenomen als AMK-terrein. Alle bekende historische objecten en waarnemingen gerelateerd aan de historische kern vallen binnen de contour van 1830.

De verschillende waarden en verwachtingen zijn tot slot vertaald in een zestal categorieën met elk een eigen planologisch beschermingsregime, de archeologische beleidskaart. Bij het (her)bestemmen van gronden kan op basis van de beleidskaart op relatief eenvoudige wijze rekening worden gehouden met het aspect archeologie. In gebieden waar archeologische resten aanwezig zijn of verwacht worden, zijn maatregelen getroffen om deze zoveel mogelijk te ontzien. Mogelijk kan het 'verhaal achter de archeologische resten' wel worden gebruikt ter inspiratie bij de planvorming. Voor de gebieden waar wel bodemverstorende activiteiten gaan plaatsvinden, is in voorliggende beleidsnota aangegeven of archeologisch onderzoek noodzakelijk is en wanneer eventueel vrijstelling van onderzoek kan worden verleend.

2.3 Toelichting op de archeologische beleidskaart¹³

Ondanks de toegenomen aandacht voor archeologie en cultuurhistorie is het een illusie te denken dat het mogelijk is elk overblijfsel uit het verleden te onderzoeken of te beschermen. Duidelijk mag zijn dat niet elke vierkante meter van de bodem in de gemeente Zundert kan worden ontzien, ook

¹² Berkvens 2010, 59.

¹³ Grotendeels Klerks/Simons 2011, hoofdstuk 7.

niet als daar mogelijk sporen uit het verleden in aanwezig zijn. Gekozen is voor een verscherpte aandacht voor, en het stellen van duidelijke voorwaarden aan ingrepen in de bodem van de archeologisch meest waardevolle delen van het gemeentelijke grondgebied. De gemeente Zundert streeft er naar om in haar beleid op het gebied van de archeologische monumentenzorg, en de vertaling daarvan in het ruimtelijk beleid, zoveel mogelijk aan te sluiten bij het vastgestelde Rijks- en Provinciale beleid.

De Monumentenwet (artikel 41a) gaat uit van een algemeen ontheffingscriterium van 100 vierkante meter, ongeachte de diepte van de ingreep (dus vanaf maaiveld), tenzij de gemeenteraad daar op archeologisch-inhoudelijke gronden anders over beslist. Deze mogelijkheid tot bijstelling van de 100-vierkante-meter-grens (*zowel naar boven als beneden*) biedt voor gemeenten de mogelijkheid om de beleidsmatige omgang met het bodemarchief in te vullen afhankelijk van de plaatselijke situatie. Voorwaarde is dat het selectie- en ontheffingsbeleid archeologisch-inhoudelijk onderbouwd is en bestuurlijk is vastgesteld.

Met het oog hierop is, op basis van de informatie in de voorgaande hoofdstukken van deze toelichting, een koppeling gemaakt tussen de reële archeologische verwachting op gemeentelijk schaalniveau en de eisen van een 'normaal' ruimtegebruik en ruimtelijke ontwikkelingen. Bij het voorschrijven van archeologisch (voor)onderzoek bij bodemingrepen en ruimtelijke ontwikkelingen wordt daarbij uitgegaan van een zo effectief mogelijke inzet op archeologie. Dit resulteert in onderzoekseisen en ontheffingscriteria die een balans aanbrengen tussen het behoud van archeologische informatie (de gemeentelijke zorgplicht) en economisch-maatschappelijke criteria (tijd, kosten, procedures, regeldruk – zowel voor de initiatiefnemer van een bodemverstoring als voor het bevoegd gezag). Het uitgangspunt daarbij is de potentiële kenniswinst die te behalen valt.

De gemeente Zundert maakt onderdeel uit van het zuidelijke zandgebied van Nederland en wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende landschapstypen; Pleistoceen terraslandschap, dekzandgebied, beekdalen en antropogeen beïnvloed landschap. Over het algemeen kan gezegd worden dat de archeologie vrij dicht onder de oppervlakte ligt. Het leefniveau is door de eeuwen heen grotendeels onveranderd gebleven. Uitzonderingen hierop worden gevormd door het terraslandschap in het westen van de gemeente, dat tot in de Late Middeleeuwen bedekt is geweest met een veenmoeras. Vondsten in dit gebied zullen dateren van voor de veenbedekking of van na de afgraving van dit veen. Ook ter plaatse van de dikke enkeerdgronden zal eventuele archeologie voor een deel afgedekt zijn, en zich dieper in de ondergrond bevinden.

Archeologisch waardevol gebied 1: Wettelijk beschermde monumenten

Deze beleidscategorie omvat de ex artikel 3 van de Monumentenwet als beschermd monument aangewezen archeologische terreinen. Hiervoor geldt op grond van artikel 11 van deze wet een vergunningplicht voor wijziging, afbraak of verwijdering. De vergunning dient te worden aangevraagd bij de uitvoerende dienst van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCenW), te weten de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Derhalve vallen deze gebieden buiten de bevoegdheid van de gemeente. Ze moeten echter wel als zodanig worden aangewezen op de kaart van de bestemmingsplannen.

Archeologisch waardevol gebied 2: Waarde archeologie – hoog

Deze beleidscategorie omvat de archeologische terreinen die op de Archeologische Monumentenkaart staan. Het betreft archeologische terreinen waarvan de feitelijke aanwezigheid en behoudenswaardigheid van archeologische resten is vastgesteld. Ook de historische dorpskernen zijn opgenomen in deze maatregelcategorie. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is 'duurzaam behoud' i.c. instandhouding. De bescherming van deze archeologische waarden wordt geregeld via het bestemmingsplan.

De volgende ontheffingscriteria zijn op deze categorie van toepassing:

- oppervlakte plangebied tot 100 vierkante meter (wettelijke ondergrens);
- diepte bodemingreep tot 40 centimeter onder maaiveld.

Archeologisch waardevol gebied 3: Waarde archeologie – hoog

Deze beleidscategorie omvat de escomplexen. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is 'duurzaam behoud' i.c. instandhouding. De bescherming van deze archeologische waarden wordt geregeld via het bestemmingsplan.

De volgende ontheffingscriteria zijn op deze categorie van toepassing:

- oppervlakte plangebied tot 100 vierkante meter (wettelijke ondergrens);
- diepte bodemingreep tot 50 centimeter onder maaiveld

Archeologisch waardevol gebied 4: Verwachtingswaarde archeologie – hoog

Deze beleidscategorie omvat de categorie 'hoge archeologische verwachting' van de archeologische verwachtingskaart. Het betreft (landschappelijk) zones met naar verwachting een hoge dichtheid aan archeologische sporen, mede naar aanleiding van de inventarisatie van cultuurhistorische objecten en structuren. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is archeologisch vooronderzoek om vast te stellen of er sprake is van behoudenswaardige archeologische waarden.

De volgende ontheffingscriteria zijn op deze categorie van toepassing:

- oppervlakte plangebied tot 500 vierkante meter;
- diepte bodemingreep tot 50 centimeter onder maaiveld.

Archeologisch waardevol gebied 5: Verwachtingswaarde archeologie – middelhoog

Deze beleidscategorie omvat de categorie 'middelhoge archeologische verwachting' van de archeologische verwachtingskaart. Het betreft landschappelijke zones met naar verwachting een gemiddelde dichtheid aan archeologische sporen. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is archeologisch vooronderzoek om vast te stellen of er sprake is van behoudenswaardige archeologische waarden.

De volgende ontheffingscriteria zijn op deze categorie van toepassing:

- oppervlakte plangebied tot 5.000 vierkante meter;
- diepte bodemingreep tot 50 centimeter onder maaiveld.

Archeologisch waardevol gebied 6: Verwachtingswaarde archeologie – middelhoog voor Paleolithische tot Neolithische vuursteenvindplaatsen

Deze beleidscategorie omvat de categorie 'middelhoge archeologische verwachting' van de archeologische verwachtingenkaart. Het betreft landschappelijke zones met naar verwachting een gemiddelde dichtheid aan archeologische sporen. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is specifiek archeologisch vooronderzoek, gericht op het aantreffen van vuursteenvindplaatsen en om vast te stellen of er sprake is van behoudenswaardige archeologische waarden.

De volgende ontheffingscriteria zijn op deze categorie van toepassing:

- oppervlakte plangebied tot 10.000 vierkante meter;
- diepte bodemingreep tot 40 centimeter onder maaiveld.

Archeologisch waardevol gebied 7: Verwachtingswaarde archeologie – laag

Deze beleidscategorie omvat de categorie 'lage archeologische verwachting' van de archeologische verwachtingenkaart. Het betreft landschappelijke zones met naar verwachting een lage dichtheid aan archeologische sporen. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is alleen archeologisch vooronderzoek om vast te stellen of er sprake is van behoudenswaardige archeologische waarden wanneer er een mer-plicht geldt of bij grotere ruimtelijke projecten die groter zijn dan 50.000 meter (5 hectare). Om het normale (bijvoorbeeld agrarische) gebruik van de bodem niet in de weg te zitten wordt de diepte grens hier losgelaten.

De volgende ontheffingscriteria zijn op deze categorie van toepassing:

- in principe vrij geven, alleen onderzoek bij mer-plicht en grotere ruimtelijke projecten groter dan 50.000 meter (5 hectare).
- er wordt geen grens gesteld aan de maximale diepte van een bodemingreep.

Archeologievrij gebied: gebied waar geen bodemarchief meer aanwezig is

Deze beleidscategorie omvat de categorie 'geen archeologische verwachting' van de archeologische verwachtingenkaart. Het betreft zones waar het bodemarchief als gevolg van recente bodemverstoringen geheel is verstoord of zones waar al definitief archeologisch onderzoek (opgraving) heeft plaatsgevonden. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is vrijgave voor andere ruimtelijke functies. Wel blijft de meldplicht volgens de monumentenwet bestaan bij het aantreffen van toevalsvondsten. Het is dan ook van belang de uitvoerder van grondwerkzaamheden te attenderen op deze meldplicht.

2.4 Het proces van de archeologische monumentenzorg

2.4.1 Uitgangspunten proces archeologische monumentenzorg

De archeologische zorgplicht is geregeld via de Archeologische Monumentenzorg. Het proces is erop gericht een steeds nauwkeuriger inzicht te geven in de eventuele aanwezigheid en aard van archeologische resten in een gebied. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de vraag wanneer archeologisch onderzoek noodzakelijk is en welke stappen daarbij (gewoonlijk) doorlopen moeten worden. Een goed begrip van de logica van deze fasen is van belang om de beleidskeuzen beter te begrijpen.

Het uitgangspunt van de AMZ is archeologisch erfgoed *in situ* te bewaren. Wanneer ruimtelijke ontwikkelingen in een gebied gepland zijn die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten, is een archeologisch vooronderzoek noodzakelijk om nader inzicht te krijgen in de eventueel aanwezige of te verwachten archeologische resten. Dit archeologisch onderzoek moet in alle gevallen voldoen aan de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.¹⁴

2.4.2 Stappen in het proces van archeologische monumentenzorg

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in een gebied die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten, is een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Een dergelijk onderzoek is echter niet op elke locatie met een zelfde omvang en diepte gelijk. Dit een samenhang tussen de verwachtingswaarden, de vastgestelde ondergrenzen en de te verwachte archeologische resten.

Om te kunnen beoordelen of er sprake is van onderzoeksverplichting dient de bodemverstoorder de volgende gegevens te leveren aan het bevoegd gezag:

- een kaartje waarop de exacte plangebiedbegrenzing voor de ontwikkeling staat aangegeven, bij voorkeur een kadastrale tekening met alle percelen die betrokken worden in de aanvraag voor een vergunning ontheffing of planrealisatie.
- de aard van de ontwikkeling: sloop en nieuwbouw, nieuwbouw op onbebouwd terrein of gedeeltelijke sloop en gedeeltelijke nieuwbouw.
- de oppervlakte van het totale plangebied en de oppervlakte van totaal te bebouwen gebied. De eerste maat is de maat van alle betrokken perceelsnummers en de tweede maat is de maat van de locatie waar de verstoorder voornemens is te gaan bouwen of anderszins te ontwikkelen.
- de diepte van de voorgenomen verstoring. De verstoorder dient bij schatting deze reëel aan te geven in meters onder maaiveld en geeft deze ook aan bij ingrepen die alleen bovengronds verwacht worden. Deze kunnen van invloed zijn op het uiteindelijk te volgen onderzoekstraject.
- de termijnen waarop de ontwikkeling gaat spelen, met andere woorden waar bevindt de verwachte verstoring zich in de procedure? zijn de bodemversturende activiteiten of mogelijke belemmeringen bekend van het plangebied? Daarbij kan gedacht worden aan milieuverontreinigingen en/of reeds uitgevoerde saneringen.

Na ontvangst van deze gegevens zal de gemeente Zundert in samenspraak met haar deskundige op het gebied van de archeologische monumentenzorg beslissen of er sprake is van een onderzoeksverplichting.¹⁵ Wanneer een bodemingreep inderdaad onderzoeksplichtig blijkt, wordt door gemeente en deskundige bepaald welke onderzoeksstrategie gevolgd dient te worden. De gemeente Zundert is namelijk niet alleen van mening dat het bepalen van de meest pragmatische onderzoeksstrategie inhoudelijk maatwerk is, maar ook dat op deze wijze de kosten voor de initiatiefnemer lager kunnen uitvallen dan wanneer altijd het hele AMZ-proces wordt doorlopen.

In zijn algemeenheid geldt dat onderzoek niet nodig is als kan worden aangetoond dat:

- *in het gebied reeds in 'relevante mate' verstoring plaats heeft gevonden die dieper reikt dan de verwachte archeologische vondstlaag. Wanneer er volgens de initiatiefnemer sprake is van een verstoord bodemprofiel (ontgravingen, diepploegen, diep funderen etc.) van*

¹⁴ (KNA; z.a., 2010)

¹⁵ Berends/Hendriks 2008.

betreffend plangebied, dan dient dit middels verkennend booronderzoek conform de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie of op andere wijze overtuigend aangetoond te worden.

- *de bodemverstorende handelingen in het gebied op een zodanige plek plaatsvinden respectievelijk van dien aard zijn dat geen verstoring van de verwachte archeologische resten plaatsvindt, hetzij doordat archeologie in het plan wordt opgenomen, hetzij doordat kan worden aangetoond dat de ingrepen niet verstorend zullen zijn. Omdat het uitgangspunt van de archeologische monumentenzorg behoud in situ is, is archeologievriendelijk bouwen een oplossing. Het staat initiatiefnemers daarom vrij om aan te tonen dat het bouwplan de onderliggende verwachte archeologische waarden niet verstoort en daarmee archeologie vriendelijk is.*

Steekproefsgewijs booronderzoek

Na vaststelling van de nota Archeologie wordt eenmalig tussen 2011 en 2012 de kans geboden aan landbewerkende agrariërs om gezamenlijk de verstoringsdiepte aan te tonen buiten de normen van de KNA. Op deze wijze kan het land bewerkt blijven worden zoals dit werd gedaan vóór de vaststelling van de kaart en is ook alleen daar voor bedoeld.

Door middel van geoarcheologische boringen, uitgevoerd een archeologisch bedrijf het bezit van een opgravingsvergunning afgegeven door het Centraal College van Deskundigen (CCvD), wordt daarbij de verstoringsdiepte vastgesteld. De bovenliggende verwachtingswaarde blijft dan gehandhaafd vanaf het niveau tot waar de bodem is verstoord.

Dit onderzoek wordt door ZLTO geïnitieerd en komt voor rekening van de bodemverstoorders. Voorafgaand aan dit onderzoek dient een plan van aanpak opgesteld te worden en door de bevoegde overheid te worden goedgekeurd.

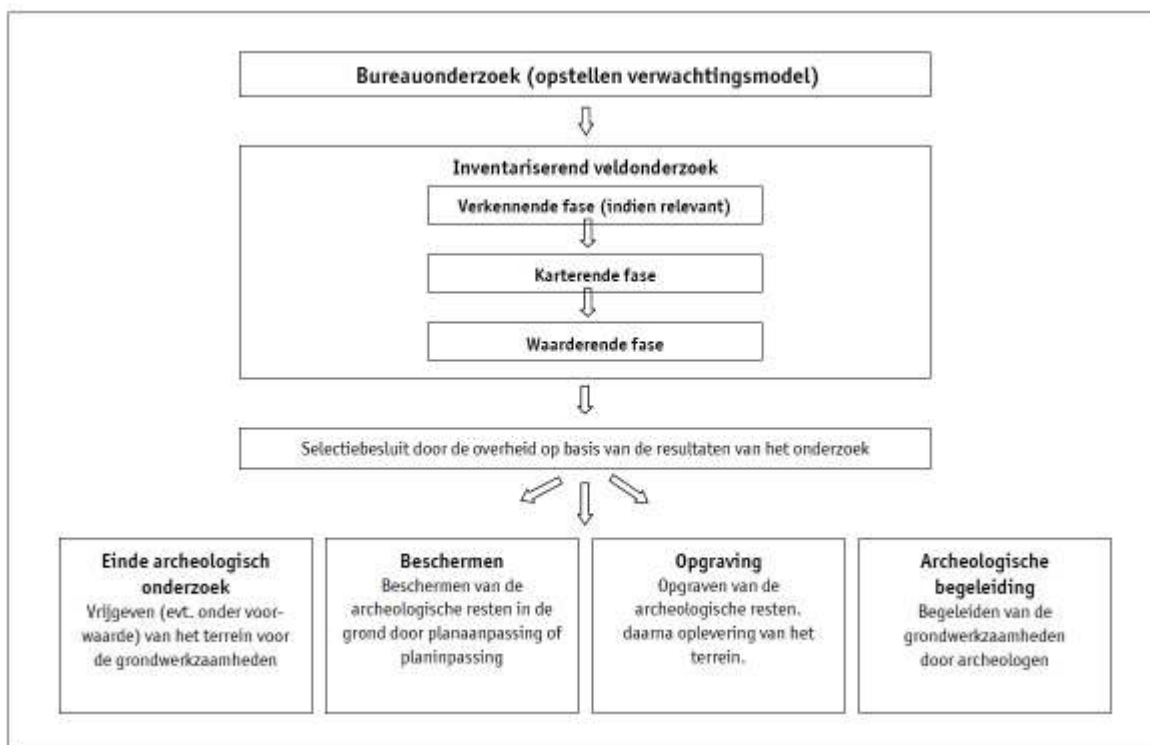
Het resultaat van het onderzoek is een document per perceel met de aangetroffen diepte van de bodemverstoring en een overzicht van de boorstaten. Het document wordt verstrekt aan de eigenaar van het perceel ter bewijs, aan de gemeente en aan de deskundige van de gemeente op het gebied van de archeologische monumentenzorg van de gemeente. Het document wordt naast de gemeentelijke beleidskaart gehanteerd en bij een update van de kaart wordt hier rekening mee gehouden.

2.4.3 Archeologisch onderzoek¹⁶

Er zijn verschillende typen archeologisch onderzoek. De gebruikelijke procedure ziet er schematisch uit zoals hieronder is weergegeven. Zoals gezegd kan de gemeente Zundert in overleg met haar deskundige een andere route nemen die is afgestemd op de waarden of verwachtingen die gelden voor het betreffende te ontwikkelen gebied.

---

¹⁶ Paragraaf deels gebaseerd op Ellenkamp 2010

Figuur 1. Schematische weergave van het AMZ-proces. Bron: Ellenkamp 2010.

Het bureauonderzoek

Als eerste stap in het AMZ-proces (figuur 1) dient een **bureauonderzoek** te worden uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiermee wordt inzicht verkregen in welke archeologische resten waar verwacht worden en reeds bekend zijn. Daarnaast kan ook bepaald worden waar deze mogelijk door geplande bodemingrepen bedreigd worden. Aangezien ten behoeve van de opstelling van de gemeentelijke archeologiekartaar reeds een uitvoerig gemeentedeekkend bureauonderzoek is uitgevoerd, dient te alle tijden dit rapport¹⁷ te worden geraadpleegd bij bureauonderzoeken.

Inventariserend veldonderzoek

Als de resultaten van het bureauonderzoek hier aanleiding toe geven dient vervolgens een inventariserend veldonderzoek (IVO) plaats te vinden. Vaak worden het bureauonderzoek en het veldonderzoek gelijktijdig uitgevoerd, maar dan nog zijn de resultaten van het bureauonderzoek richtinggevend voor de aard van het uit te voeren veldonderzoek. Het resultaat van een IVO is een rapport met een inhoudelijk (selectie-)advies (buiten normen van tijd en geld), aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden. Dit betekent dat de veldactiviteiten uitgevoerd worden tot het niveau waarop voldoende gegevens verzameld zijn om deze beslissing gefundeerd te kunnen nemen.

Verkenkend of karterend booronderzoek

Het doel van een IVO is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting. Dit gebeurt door middel van waarnemingen in het veld, waarbij informatie wordt verkregen over bekende of verwachte archeologische resten binnen een onderzoeksgebied. Meestal wordt eerst een *verkenkend* of *karterend booronderzoek* uitgevoerd, soms aangevuld met of vervangen door een *oppervlaktekartering*. Een verkenkend booronderzoek is extensief van aard en heeft vooral tot doel inzicht te geven in de landschappelijke opbouw van een gebied en een inschatting te geven van de intactheid van de bodem, met andere woorden, of deze intact genoeg is om archeologische resten te kunnen bevatten. Het onderzoek heeft niet tot doel archeologische resten op te sporen.

¹⁷ Klerks, K./M. Simons, 2011: *Gemeentelijke archeologiekartaar Zundert. Toelichting op de totstandkoming en koppeling met de ruimtelijke ordening (planregels)*, Amersfoort.

Dit laatste is wel het geval bij karterend onderzoek (karterend booronderzoek of oppervlaktekartering). Bij karterend onderzoek wordt getracht een eerste inzicht te krijgen in de aanwezigheid, de aard, het karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten. Indien geen archeologische resten (vindplaatsen) worden aangetroffen, of blijkt dat de archeologische resten niet door geplande ingrepen verstoord worden, gelden geen verdere restricties met betrekking tot de verdere planuitvoering. De ervaring leert echter, dat booronderzoeken op zandgronden slechts een zeer beperkte informatie waarde hebben.

Waarderend vervolgonderzoek

Indien in een onderzocht gebied archeologische resten worden vastgesteld, of er een gerede verwachting voor bestaat, dienen de omvang en gaafheid hiervan te worden vastgesteld aan de hand van een waarderend vervolgonderzoek. Ook deze waarderende fase is onderdeel van het IVO. Meestal gebeurt dit in de vorm van zogenaamd *proefsleuvenonderzoek* dat de mogelijkheid biedt om nauwkeuriger gegevens met betrekking tot aspecten als omvang, kwaliteit en kwantiteit van de archeologische sporen te verkrijgen. Door middel van één of enkele proefsleuven worden de archeologische sporen blootgelegd en opgetekend. Proefsleuven zijn dan ook opgravingen in het klein, waarvoor min of meer dezelfde eisen gelden die aan een opgraving worden gesteld. Het onderzoek is vrij arbeidsintensief en vindt bij voorkeur ruim voor de ruimtelijke planuitvoering plaats.

Selectiebesluit

De resultaten van het waarderend vervolgonderzoek geven uitsluitend over de behoudenswaardigheid van de archeologische resten, op basis waarvan door de gemeente Zundert een selectiebesluit kan worden genomen. Hierbij bestaan verschillende mogelijkheden:

- 1) De vindplaats is *niet* behoudenswaardig, kan dan ook afgeschreven worden en er zijn *geen verdere restricties* voor de planvorming.
- 2) De vindplaats is behoudenswaardig:
  - a) De vindplaats kan *in situ behouden worden (bescherming)* door planaanpassing of -inpassing.
  - b) Behoud *in situ* van de vindplaats is niet reëel. In dit geval dient de vindplaats *ex situ behouden* te worden; dit betekent dat er een volwaardige *opgraving* conform de vigerende KNA dient plaats te vinden. Bij wijze van hoge uitzondering kan, indien de gemeente hiertoe besluit, afhankelijk van de aard van de geplande werkzaamheden, de aard van de verwachte archeologische resten en/of de aard van het gebied en het feit of er al een selectiebesluit is genomen, ook voor *archeologische begeleiding* van de inrichtingswerkzaamheden worden gekozen. **N.B.** Een begeleiding dient aan dezelfde voorwaarden te voldoen als een archeologische opgraving of een Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. proefsleuven conform de vigerende KNA.

Programma van Eisen en Plan van Aanpak

Archeologisch booronderzoek dient altijd plaats te vinden op basis van een Plan van Aanpak (PvA). Dit PvA laat de gemeente altijd beoordelen en goedkeuren door haar deskundige op het gebied van de archeologische monumentenzorg.

Zowel voorafgaand aan een waarderend onderzoek als aan een definitieve opgraving en een archeologische begeleiding dient een Programma van Eisen (PvE) te worden opgesteld, waarin de archeologische eisen staan omschreven waaraan het onderzoek dient te voldoen. Dit PvE dient te worden goedgekeurd door de gemeente Zundert op advies van haar deskundige. Ook de beslissing over het doen van archeologisch onderzoek wordt genomen door de gemeente Zundert op advies van haar deskundige.

Rapport

Elk archeologisch onderzoek dat wordt uitgevoerd binnen de gemeente Zundert levert een rapport op dat is opgesteld conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) die op dat moment vigerend is. Later dit jaar worden tevens de 'Brabantse Minimumeisen voor de rapportage van archeologisch onderzoek vastgesteld', deze gaan gelden naast de KNA en zijn voor de archeologisch uitvoerder daarom tevens verplicht om te volgen

Alle rapporten binnen de gemeente Zundert worden beoordeeld door haar deskundige op het gebied van de archeologische monumentenzorg (regioarcheologen Regio West-Brabant). Deze deskundige adviseert de gemeente vervolgens over het goedkeuren of laten verbeteren van het rapport en over het al dan niet verplicht stellen van **vervolgonderzoek**. De gemeente Zundert neemt vervolgens de uiteindelijke beslissing hiertoe (zie paragraaf 'Selectiebesluit').

Meldingsplicht

Archeologische vondsten die tijdens graafwerkzaamheden worden gedaan, vallen onder de informatieplicht zoals vastgelegd in art. 53 van de Monumentenwet 1988. Dit houdt in dat, ook wanneer buiten een archeologisch onderzoek, archeologische resten (vondsten en/of sporen) worden aangetroffen, dit onmiddellijk bij het Rijk gemeld dient te worden. In de provincie Noord-Brabant kan deze melding ook gedaan worden bij het Provinciaal Meldpunt Bodemvondsten. Na de melding dient de gelegenheid te worden geboden de archeologische resten in het veld te onderzoeken en te documenteren.

Hoofdstuk 3 Archeologische Monumentenzorg en Ruimtelijke Ordening

De archeologische beleidskaart dient te worden betrokken bij plan-m.e.r.'s, besluit-m.e.r.'s, gemeentelijke structuurvisies, bestemmingsplannen (inclusief uitwerkingen, wijzigingen en ontheffingen), beheersverordeningen, projectbesluiten, ontgrondingen en omgevingsvergunningen. De implementatie en effectuering van het gemeentelijk archeologiebeleid in het ruimtelijk beleid geschiedt via deze planvormen en vergunningen.

Het is van groot belang dat de aanwezige en te verwachten archeologische resten reeds in een zo vroeg mogelijke fase worden meegewogen bij de diverse RO-trajecten. Hierdoor kunnen archeologische resten reeds vroegtijdig worden ontzien, ingepast en/of nader onderzocht. Mogelijk kunnen deze resten zelfs gebruikt worden als inspiratiebron ten aanzien van de nieuwe ontwikkelingen.¹⁸

De gemeente Zundert zal de archeologische beleidskaart inclusief de onderliggende kaarten, periodiek (bijvoorbeeld elke vijf jaar) laten actualiseren, omdat naarmate er meer onderzoek wordt uitgevoerd de contouren van het archeologisch bodemarchief van Zundert steeds scherper in beeld komen en inzichten zullen veranderen. Zo kan uit archeologisch vooronderzoek in het kader van bijvoorbeeld een aanlegvergunning blijken dat een hoge archeologische verwachting in feite een lage verwachting moet zijn of dat een terrein van archeologische waarde moet worden opgegraven en dus van de beleidskaart kan worden verwijderd. De archeologische beleidskaart en ook de hierop gebaseerde plankaarten en planregels in bestemmingsplannen zullen in de praktijk zodoende altijd enigszins achterlopen bij de realiteit. Dit is nu eenmaal een consequentie van de wettelijke verplichting om het archeologiebeleid via bestemmingsplannen te implementeren en effectueren. Deze situatie wordt ondervangen het opnemen van een wijzigingsbevoegdheid in de planregels voor bestemmingsplannen ten aanzien van archeologisch waardevolle gebieden. Deze wijzigingsbevoegdheid maakt het mogelijk om archeologisch waardevolle gebieden op te waarderen dan wel af te voeren. Duidelijk moge zijn dat de kaart geen eindstation is, maar het beginpunt vormt van een proces van archeologische kennisvermeerdering op niveau van de gemeente en van integratie van archeologie in het ruimtelijk beleid.

3.1 Archeologie in het bestemmingsplan

In de gemeente Zundert liggen voor Nederland unieke archeologische waarden. Samen vormen zij het bodemarchief. Dit bodemarchief is van groot maatschappelijk belang, omdat voor de geschiedschrijving de samenleving voor het merendeel afhankelijk is van archeologisch onderzoek. Tegelijkertijd faciliteert het bodemarchief als onderdeel van de ondergrond allerlei ruimtelijke functies die verband houden met wonen, werken en recreëren. Deze functies gaan niet altijd goed samen met het streven naar behoud en een goed beheer van het bodemarchief. Archeologische waarden zijn namelijk gevoelig voor bodemingrepen, zoals ploegen, heien, graven en veranderingen in het waterpeil. Daarom is het noodzakelijk dat de gemeente in het ruimtelijk beleid waarborgen inbouwt, zodat belangrijke archeologische waarden zoveel mogelijk worden ontzien dan wel, indien dit om redenen van zwaarderwegende maatschappelijke belangen niet mogelijk is, veiliggesteld door middel van professionele archeologische opgravingen. De gemeente Zundert wil met het archeologiebeleid bereiken dat bij ruimtelijke ontwikkelingen zorgvuldig wordt omgegaan met archeologische waarden, zodat deze waar mogelijk behouden blijven voor toekomstige generaties.

Gemeenten zijn op grond van artikel 38a van de gewijzigde Monumentenwet verplicht om bij het vaststellen van bestemmingsplannen en het bestemmen van gronden, rekening te houden met het behoud van archeologische waarden. De gemeente Zundert heeft een archeologische beleidskaart ontwikkeld die het instrument vormt voor de uitvoering van het gemeentelijk archeologiebeleid in het kader van de besluitvorming bij ruimtelijke plannen.

In het bestemmingplan worden (mogelijke aanwezige) archeologische resten beschreven in de toelichting. Hier dient een beschrijving te worden opgenomen van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden (vooruitlopend op de wijziging van het Bro). Archeologie is

---

¹⁸ Huijbregts 2011.

hiervan een onderdeel. Wanneer in 2012 de Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) inwerking treedt, dan zal dit tevens gaan gelden voor het bovengronds erfgoed.

Vervolgens worden op de plankaarten de wettelijk beschermde archeologische terreinen (rijksmonumenten) aangeduid. Tot slot wordt archeologie beschermd middels planregels. Bij de vertaling van beleid naar planregels wordt rekening gehouden met het archeologisch belang, met het versturende effect van de verschillende soorten bodemingrepen op het bodemarchief en met de diepteligging van archeologische waarden. Op basis hiervan worden ontheffingscriteria geformuleerd met betrekking tot omvang van het plangebied en de diepte van de te verrichten bodemingrepen. Er is sprake van een archeologische onderzoeksplicht indien bij de voorgenomen ruimtelijke activiteit beide ontheffingscriteria (oppervlakte van het plangebied en diepte van de bodemingreep) worden overschreden.

De planregels vormen het juridisch-planologisch kader voor de bescherming van belangrijk archeologische waarden, door de aanvrager van een bouw- of aanlegvergunning te verplichten tot:

- Het (laten) uitvoeren van archeologisch (voor)onderzoek om de aard en kwaliteit van het archeologisch bodemarchief vast te stellen; en/of
- Technische aanpassingen zodat archeologische waarden in de bodem behouden kunnen worden; en/of
- Het laten verrichten van een archeologische opgraving door een archeologisch bedrijf het bezit van een opgravingsvergunning afgegeven door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) en werkend volgens de KNA teneinde behoudenswaardige resten die verstoord zullen worden, te documenteren en veilig te stellen; en/of
- het laten begeleiden van de activiteit die tot bodemverstoring leidt, door een archeologisch bedrijf het bezit van een opgravingsvergunning afgegeven door het CCvD en werkend volgens de KNA.

In voorliggende beleidsnota is het gemeentelijk grondgebied onderverdeeld in acht archeologische beleidscategorieën zoals weergegeven in tabel 1.

Archeologisch waardevol gebied 1	Wettelijk beschermde monumenten
Archeologisch waardevol gebied 2	Waarde archeologie – hoog
Archeologisch waardevol gebied 3	Waarde archeologie – hoog (akkercomplex)
Archeologisch waardevol gebied 4	Verwachtingswaarde archeologie – hoog
Archeologisch waardevol gebied 5	Verwachtingswaarde archeologie – middelhoog
Archeologisch waardevol gebied 6	Verwachtingswaarde archeologie – middelhoog voor Paleolithicum tot Neolithicum
Archeologisch waardevol gebied 7	Verwachtingswaarde archeologie – laag
Archeologievrij gebied	Gebied waar geen bodemarchief meer aanwezig is

Tabel 1. De acht archeologische beleidscategorieën zoals opgenomen in deze nota.

De gronden gelegen binnen de zone van de beleidscategorie ‘archeologievrij gebied’ behoeven geen dubbelbestemming omdat hier de archeologisch relevante bodemlagen al verstoord zijn of reeds een afgerond archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden waardoor het archeologisch bodemarchief is verdwenen. Voor deze gebieden geldt daarom dat er geen sprake meer is van een archeologische verwachting. Ook de terreinen aangeduid als ‘Wettelijk beschermde monumenten’ (Archeologisch waardevol gebied 1: Waarde – Archeologie – 1) behoeven geen dubbelbestemming. Deze terreinen zijn op basis van de Monumentenwet 1988 aangewezen als beschermd archeologisch monument, of staan op de voorlopige lijst. Het beschermingsregime voor deze monumenten staat los van het bestemmingsplan, en valt buiten de bevoegdheid van de gemeente. Wel worden terreinen die onder dit regime vallen normaliter opgenomen op de plankaart, binnen de gemeente zundert komen dergelijke terreinen echter niet voor. De wettelijke bescherming verbiedt

hier de meeste bodemversturende activiteiten, tenzij de Minister van OCW hiervoor vooraf vergunning verleent.

Dit betekent dat de volgende zes beleidscategorieën op de beleidskaart van de gemeente zundert zijn opgenomen en ook op deze wijze op bestemmingsplanniveau worden opgenomen (tabel 2).

Archeologisch waardevol gebied 2	Waarde archeologie – hoog
Archeologisch waardevol gebied 3	Waarde archeologie – hoog (akkercomplex)
Archeologisch waardevol gebied 4	Verwachtingswaarde archeologie – hoog
Archeologisch waardevol gebied 5	Verwachtingswaarde archeologie – middelhoog
Archeologisch waardevol gebied 6	Verwachtingswaarde archeologie – middelhoog voor Paleolithicum tot Neolithicum
Archeologisch waardevol gebied 7	Verwachtingswaarde archeologie – laag

Tabel 2. De zes beleidscategorieën die in het bestemmingsplan worden opgenomen.

Indien de gemeente bij de voorbereiding van een bestemmingsplan kosten moet maken ten behoeve van archeologisch (voor)onderzoek, kan zij die kosten onder bepaalde condities verhalen in het kader van de grondexploitatie. Voor het uitvoeren van haar wettelijke archeologische taak bij ruimtelijke procedures mag de gemeente (archeologie-)leges heffen om de kosten van de werkzaamheden bij de initiatiefnemer te leggen.¹⁹

3.2 De structuurvisie

Structuurvisies en bestemmingsplannen dienen met de komst van de Wet ruimtelijke ordening een cultuurhistorische paragraaf te bevatten, waarin helder is aangegeven welke waarden van belang zijn en hoe deze inhoudelijk en procesmatig bij de uitwerking van de plannen betrokken en geborgd kunnen worden. De bepalingen gekoppeld aan de waardenkaart kunnen worden opgenomen in structuurvisies en bestemmingsplannen, zodat er een juridische borging ontstaat. Deze voorziet in een snel en bruikbaar instrument voor bestuurders, planvormers, beleidsmakers, ontwerpers en vakspecialisten.

Bij de ruimtelijke visies en de gemeentelijke bestemmingsplannen komen zo verschillende waarden, informatie daarover en plannen bijeen. In samenhang (waardenkaart, de sturingscriteria en de beleidsplannen) kan zo een dekkend beleid gevoerd worden op alle onderdelen van de ruimtelijke ontwikkeling.²⁰

3.3 Archeologieverordening²¹

Het op gestandaardiseerde wijze opnemen van de archeologische informatie in bestemmingsplannen vindt normaal gesproken plaats bij de actualisering ervan. Dit kan betekenen dat in vigerende bestemmingsplannen archeologische informatie en regels nog enige tijd blijven ontbreken. Ondanks het feit dat de archeologische informatie op de beleidskaart is opgenomen, heeft deze nog geen automatische geldigheid binnen het planologisch proces. De archeologische beleidskaart kan, in afwachting van de actualisering van bestemmingsplannen, voor de gehele gemeente alvast worden geïmplementeerd via het vaststellen van een gemeentelijke verordening²². Door het vaststellen van een dergelijke verordening kunnen op indirecte wijze in een keer oude bestemmingsplannen archeologiebestendig worden gemaakt. De planning is overigens wel dat de archeologische beleidskaart alsmede de Archeologieverordening gelijktijdig met het

¹⁹ Rodenburg 2010, 36.

²⁰ Huijbregts 2011.

²¹ Rodenburg 2010, 36

²² De verordening kan uitkomst bieden als in bestemmingsplannen nog geen aandacht besteed is aan archeologie. Als in een bestemmingsplan archeologie wel aan bod komt, dan gelden de bepalingen uit het bestemmingsplan boven die van de verordening.

bestemmingsplan buitengebied worden vastgesteld en in werking treedt. De archeologische verordening is dan een vangnet voor die gebieden die nog niet beschikken over een actueel bestemmingsplan.

De principes van het gemeentelijke archeologiebeleid worden vastgelegd in bestemmingsplannen en daarnaast ook in de gemeentelijke nota Archeologie en de Archeologieverordening. Als aanvulling op de planologische maatregelen creëert de gemeente in deze verordening onder meer de mogelijkheid om gemeentelijke archeologische monumenten aan te wijzen. In de Archeologieverordening worden in ieder geval de volgende aspecten behandeld:

- de rol van de gemeente als bevoegde overheid
- de rol van de monumentencommissie
- de eventuele andere wijzen waarop deskundigheid wordt ingebracht bij de verdere ontwikkeling van het archeologiebeleid, inclusief toezicht en handhaving daarvan;
- de status van de gemeentelijke archeologische beleidskaart; de doorvertaling van de archeologische beleidskaart voor gebieden waarbij het binnen de bestaande bestemmingsplannen niet geregeld is;
- meldingsplicht voor projecten waarin het verstoringoppervlak onder de gestelde ondergrens ligt en waarbij tijdens werkzaamheden toch archeologische waarden worden aangetroffen.
- terreinen die na een correct archeologisch voortraject zijn vrijgegeven en waarbij tijdens werkzaamheden toch archeologische waarden worden aangetroffen
- terreinen die gelegen zijn in een gebied waarvan is aangetoond dat er reeds verstoring heeft plaatsgevonden die dieper reikt dan de verwachte archeologische vondstlaag en waarbij tijdens werkzaamheden toch archeologische waarden worden aangetroffen.

3.4 Archeologiebeleid

Een gedegen archeologiebeleid behelst meer dan alleen de juridische verankering van de beleidskaart. In voorliggend archeologiebeleid wordt om die reden ook aandacht geschonken aan de volgende onderwerpen:

- vaststellen doelstellingen en uitgangspunten van het gemeentelijk archeologiebeleid;
- begeleiden van het archeologisch onderzoekstraject;
- vaststellen van de archeologieverordening;
- vastleggen van onderzoeksresultaten;
- actualisatie archeologiekaart;
- communicatie, presentatie en voorlichting;
- organisatie en financiën.
- plaats van de lokale Heemkundekring.

Hoofdstuk 4 Organisatie en instrumentaria²³

4.1 Archeologie in de gemeentelijke organisatie

Aangezien archeologie binnen de gemeente een wettelijke taak is, is het van groot belang dat:

- Alle betrokkenen binnen de gemeentelijke organisatie op de hoogte zijn van het gemeentelijk archeologiebeleid en de eisen die dit met zich meebrengt ten aanzien van ruimtelijke en andere relevante ingrepen;
- er op gemeentelijk niveau nauwe afstemming en heldere werkafspraken worden gemaakt tussen de afdelingen VROM (ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, economie en milieu) en Openbare Werken (riolering, water, wegen en verkeer, toerisme en recreatie). Hetzelfde geldt voor de buitendienst, die (ook kleinschalige) bodemverstoringen plegen (o.a. groenvoorziening, waterbeheer, reconstructies, riolering, kabels/leidingen);
- veroorzakers van bodemverstoringen helder en eenduidig worden geïnformeerd over het gemeentelijke archeologiebeleid. Dat wil zeggen de vastgestelde eisen op het gebied van de Archeologische Monumentenzorg, het veroorzakerprincipe, eventuele gemeentelijke bijdrageregelingen enzovoorts;

De herziene Monumentenwet (door Wamz) en de implementatie van het gemeentelijk archeologiebeleid heeft consequenties voor verschillende disciplines binnen de gemeentelijke organisatie:

- *Grondzaken*: incalculeren van archeologische risico's bij de aan- en verkoop van gemeentelijke gronden;
- *Ecologie, natuur en landbouw*: inpassing van archeologisch waardevolle elementen in het landelijk gebied;
- *Civiele techniek*: onderzoek naar en rekening houden met archeologische aspecten bij de voorbereiding en uitvoering van werken.
- *Landmeten en Geo-informatie*: de digitale verspreiding van de archeologische beleidskaart en de koppeling van de kaart aan andere gemeentelijke bodem- en geo-informatiesystemen alsmede aan de WKPB;
- *Juridische zaken*: uitwerking van het opnemen van archeologische voorwaarden in procedures voor vergunningverlening, en het opstarten van een nader onderzoek naar verhaalmogelijkheden en fonds- of subsidieregeling;
- *Cultuur*: afstemming van archeologiebeleid met andere beleidsvelden, met name op het gebied van integraal cultuurbeleid en de relatie met recreatie, educatie en toerisme;
- *Communicatie*: integratie van het archeologiebeleid in het algemene voorlichtingsbeleid van de gemeente. Dit kan bijvoorbeeld via de gemeentelijke website, brochures, etc.

De afdeling Strategie en Beleid is verantwoordelijk voor de integrale beleidsontwikkeling van ruimtelijke ordening, planologie, stedenbouw, beeldkwaliteit, economische zaken, volkshuisvesting, verkeer en vervoer, cultuur, sport, recreatie en toerisme alsmede het grondbedrijf.

De procedure van de archeologische monumentenzorg wordt opgestart nadat het voornemen van de bodemverstoring ingreep kenbaar is gemaakt. Namens de gemeente wordt het proces vervolgens door een medewerker van afdeling Strategie en Beleid opgestart en begeleid. Deze wordt voor selectie en waardering ondersteund door de expertise van een door de gemeente aangewezen deskundige op het gebied van de archeologische monumentenzorg.

De feitelijke vergunningverlening of -weigering is een formele bestuurlijke beslissing die openstaat voor procedures van bezwaar en beroep. Door het bekend zijn van de procedures en de daaraan te stellen eisen, alsmede de geformuleerde afwegingskaders, worden verrassingen zoveel mogelijk vermeden en de verwerkingsnelheid bevorderd. Dit vergroot de rechtszekerheid voor de initiatiefnemer.

²³ Gebaseerd op Rodenburg 2010 en Huijbregts 2011 en aangevuld met interne informatie van de gemeente Zundert.

4.2 De uitvoering van het archeologiebeleid

4.2.1 Archeologische beleidskaart

Het is voor de gemeente van belang om over een zo volledig mogelijk en actueel overzicht van de samenstelling van het eigen bodemarchief te beschikken. De gemeente Zundert heeft daarom in 2010 hiertoe opdracht gegeven tot het opstellen van een gemeentelijke archeologiekaart.

In dit rapport wordt een toelichting gegeven op de archeologische monumenten- en verwachtingenkaart, die het resultaat is van een gebiedsdekkende inventarisatie van alle relevante archeologische en historisch-geografische informatie. Deze kaart is vervolgens vertaald naar een beleidskaart. Deze laatste vormt de basis voor toekomstige afwegingen omtrent de omgang met archeologische waarden bij ruimtelijke beslissingen.²⁴

Nadat de archeologische beleidsadvieskaart als beleidskaart bestuurlijk is vastgesteld fungeert deze als een visuele vertaling van het gemeentelijk selectiebeleid en de Archeologieverordening. Daarmee wordt de kaart ook formeel richtinggevend bij ontwikkeling van nieuwe, of het aanpassen van bestaande, ruimtelijke plannen en andere relevante ingrepen. Het overnemen van de archeologische gebieden van de beleidskaart in de gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen met de bijbehorende planregels is dan de logische volgende stap. Indien de beleidskaart gemakkelijk toegankelijk en raadpleegbaar is bijvoorbeeld via internet of gemeentelijk intranet, zal er een belangrijke attenderende werking vanuit gaan. Een regelmatige actualisering is natuurlijk onmisbaar en om die reden zal de kaart ook digitaal worden vormgegeven en worden geïntegreerd in het gemeentelijk ruimtelijk of bodeminformatiesysteem zoals dat ook voor andere taakvelden beschikbaar is. De kaart zal periodiek worden geëvalueerd. De intentie is om de kaart eens per vijf jaar te evalueren. Indien daartoe aanleiding bestaat kan deze evaluatie ook eerder en later plaatsvinden.

4.2.2 Archeologieverordening

De gemeente Zundert heeft ervoor gekozen om een aparte archeologieverordening in te voeren. Als voorbeeld hiervoor is de model Erfgoedverordening van de samenwerkende gemeenten Regio Eindhoven (SRE) gehanteerd. Dit model betreft een verbeterde versie van het VNG model. De archeologieverordening wordt gelijktijdig met voorliggende nota Archeologie vastgesteld

De Archeologieverordening zal gezamenlijk met de kaarten ambtelijk periodiek worden geëvalueerd. Indien daartoe aanleiding bestaat kan deze evaluatie ook eerder en later plaatsvinden.

4.2.3 Inpassing in ruimtelijke plannen²⁵

Ondanks de toegenomen aandacht voor archeologie en cultuurhistorie is het een illusie te denken dat het mogelijk is elk overblijfsel uit het verleden te onderzoeken of te beschermen. Niet elke vierkante meter van de bodem in de gemeente kan worden ontzien, ook niet als daar mogelijk sporen uit het verleden in aanwezig zijn. Gekozen is voor een verscherpte aandacht voor, en het stellen van duidelijke voorwaarden aan, ingrepen in de bodem van de archeologisch meest waardevolle delen van het gemeentelijke grondgebied. De gemeente streeft er daarbij naar om haar Archeologie beleid, en de vertaling daarvan in het ruimtelijk beleid, zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij het vastgestelde rijksbeleid.²⁶

4.2.4 Het bestemmingsplan

De archeologisch waardevolle gebieden en bijbehorende regimes die op de archeologische beleidskaart zijn weergegeven, kunnen direct vertaald worden naar de kaarten en planregels van nieuwe bestemmingsplannen. Bij het opstellen of wijzigen van consoliderende bestemmingsplannen zal dit doorgaans voldoende zijn. Voor elk bestemmingsplan, zowel grote als kleine, dat is gericht op ruimtelijke ontwikkelingen, is inzicht in de archeologische waarden door middel van archeologisch

²⁴ Klerks/Simons 2011, 5.

²⁵ Paragraaf deel gebaseerd op Beleidsnota Archeologie gemeente Haarlem. Hieronder vallen in voorkomend geval ook beheersverordeningen o.g.v. de nieuwe Wro

²⁶ Klerks/Simons 2011, hoofdstuk 7.

(voor)onderzoek in een zo vroeg mogelijk stadium vereist. Zo kunnen gedetailleerde gegevens over de ontwikkelingslocatie worden verzameld op basis waarvan archeologische belangen door de gemeente zorgvuldig kunnen worden afgewogen.

De toelichting bij het bestemmingsplan

In de toelichting bij een bestemmingsplan zal worden ingegaan op het gemeentelijk archeologiebeleid. Hiermee wordt de onderbouwing van de dubbelbestemming Waarde – Archeologie gegeven. Op de plankaart worden met een aanduiding de vlakken aangegeven die archeologisch waardevol zijn. In de planregels van het bestemmingsplan wordt bepaald dat bij de afgifte van reguliere bouwvergunningen en aanlegvergunningen archeologische voorwaarden kunnen worden gesteld.

De aanvrager van een vergunning/ontheffing/vrijstelling kan worden verplicht een rapport te overleggen waarin de archeologische waarde van het plangebied in voldoende mate is vastgesteld. Op basis van een dergelijk rapport kan worden besloten tot het verlenen van de vergunning zonder verdere voorwaarden of tot het opleggen van verdere verplichtingen in het kader van behoud of onderzoek van archeologische waarden. Aanvullend op het vastleggen van de archeologische bescherming in het bestemmingsplan kunnen op basis van de nieuwe Monumentenwet 1988 (artikelen 37 en 41) aan een sloopvergunning (alleen binnen beschermd stadsgezicht) of aan een wijziging of afwijking van het bestemmingsplan (Wro art. 3.6 lid 1 onder c, 2.1 lid c van de Wabo archeologische voorschriften worden verbonden. De voorschriften kunnen ertoe leiden dat de aanvrager van een omgevingsvergunning of een wijziging of afwijking kan worden verplicht een rapport te overleggen waarin de archeologische waarde van het terrein, dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord, naar het oordeel van burgemeester en wethouders c.q. de gemeenteraad in voldoende mate is vastgesteld.

Het rapport moet voldoen aan de eisen die gesteld worden in de archeologieverordening en de KNA. Op basis van een dergelijk rapport kunnen besluiten worden genomen over verdere verplichtingen ten aanzien van behoud of onderzoek van archeologische resten. Indien behoud niet realiseerbaar is kan de gemeente de vergunning verlenen, onder voorwaarde, dat de aanvrager de archeologische waarden laat opgraven en uitwerken. In iedere fase van het archeologisch (voor)onderzoek kan de vergunning of vrijstelling/ontheffing worden verleend, mits de archeologische waarde van het terrein in de betreffende fase voldoende is vastgelegd. Voorschriften omtrent het gebruik van de gronden zullen door de gemeente in overeenstemming met de Wro worden vastgesteld. Niet alleen bij bodemversturende activiteiten, ook bijvoorbeeld bij het wijzigen van het waterpeil kunnen archeologische belangen in het geding zijn. Bij verlagings van het peil of bij sterke schommelingen kan verdroging van de archeologische resten optreden, waarbij vergankelijk materiaal, zoals hout verloren kan gaan. Indien peilwijzigingen worden voorgesteld, zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezige of verwachte archeologische waarden.

Dubbelbestemming Waarde- Archeologie

Ter bescherming van (verwachte) archeologische waarden in het gebied met de dubbelbestemming Waarde – Archeologie dienen in de planregels van het bestemmingsplan bouwregels te worden opgenomen voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, werkzaamheden of slopen die schadelijk kunnen zijn voor de (verwachte) archeologische waarden.

4.2.5 Omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen

Een rapport of notitie inzake de archeologische waarde van de ondergrond wordt toegevoegd aan de indieningsvereisten bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning. Hiertoe wordt via het Bamz het Besluit indieningsvereisten aanvraag bouwvergunning gewijzigd, hetgeen leidt tot de volgende procedure:

1. Indien het bestemmingsplan een onderzoeksrapport voorschrijft, dient de aanvrager van een omgevingsvergunning bij de aanvraag van een reguliere vergunning of een reguliere vergunning eerste fase een dergelijk rapport bij de aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen mee te leveren. Men kan hiervoor het reguliere proces volgen (figuur 1), maar bij voorkeur vraagt men eerst via de gemeente advies aan de door de gemeente Zundert aangestelde deskundige of een archeologisch onderzoek echt noodzakelijk is (de bodem kan immers in het verleden al verstoord of onderzocht zijn) en hoe het onderzoeksproces het meest pragmatisch kan worden ingestoken. Voor een

- efficiënte beoordeling kan de archeologisch deskundige eventueel aanschuiven bij het bouwplanoverleg.
2. Indien het rapport niet voldoet aan de inhoudelijke voorschriften die hiervoor gelden, kan de gemeente, conform de standaardprocedure bij de ontvankelijkheidstoets, binnen 4 weken om aanvullende gegevens vragen. De aanvrager heeft vervolgens tot maximaal 4 weken om de aanvullende gegevens aan te leveren. Doet de aanvrager dit niet of is de aanvulling onvoldoende, dan kan de gemeente besluiten de aanvraag verder buiten behandeling te laten.
  3. Namens burgemeester en wethouders beoordeelt de door het bevoegd gezag aangewezen deskundige het rapport en kan een afweging ten aanzien van het bouwplan gemaakt worden.

Bovenstaande geldt alleen voor reguliere omgevingsvergunningplichtige werken. Verder kan in de voorschriften een bouwverbod met een binnenplanse afwijkingsbevoegdheid worden opgenomen voor nieuwe ontwikkelingen.

Binnenplans afwijken van bestemmingsplan ex artikel 2.1, lid 1, onder c, onder j Wabo en buitenplans afwijken van het bestemmingsplan ex artikel 2.12, lid 1 onder a, onder 2° Wabo

Indien voor het verlenen van een omgevingsvergunning wordt afgeweken van het bestemmingsplan, geldt de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen tevens als verzoek om af te wijken van het bestemmingsplan. De Monumentenwet bepaalt dat bij een aanvraag om ontheffing van het bestemmingsplan een archeologisch onderzoeksrapport gevraagd kan worden. De noodzaak hiervan zal per aanvraag bekeken moeten worden. De oppervlaktebepalingen behorend bij de beleidskaart zijn hierbij van toepassing. Aan de ontheffing zelf kunnen voorwaarden verbonden worden ter bescherming van archeologische waarden.

Voor bodemversturende activiteiten in het kader van artikel 2.1, lid 1, onder c, onder j Wabo gelden dezelfde gebiedscriteria als bij de reguliere aanvragen voor een omgevingsvergunning.

Voor bodemversturende activiteiten in het kader van artikel 2.1 lid 1, onder c, onder j Wabo die vergelijkbaar zijn in oppervlakte met vergunningsvrije bouwwerken ex artikel , ook wanneer het plangebied gelegen is in gebieden met een hoge archeologische waarde geen rapport verplicht worden gesteld. Voor bodemversturende activiteiten waarbij wordt afgeweken van het bestemmingsplan in het kader van artikel 2.12, lid 1 onder a onder 2° Wabo is bepaald dat bij een dergelijk verzoek een archeologisch onderzoeksrapport gevraagd kan worden. De noodzaak hiervan zal per aanvraag bekeken moeten worden. De oppervlakte-/dieptebevestigingen behorend bij de beleidskaart zijn hierbij van toepassing.

Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, artikel 2.1 lid 1 onder b van de Wabo

Artikel 37 Monumentenwet bepaalt dat bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor slopen van een bouwwerk binnen het beschermd stads- of dorpsgezicht een archeologisch onderzoeksrapport geëist kan worden. De oppervlaktebepaling van artikel 41a Monumentenwet is hierbij niet van toepassing. Logischerwijze zijn de oppervlaktebepalingen behorend bij de beleidskaart daardoor ook niet van toepassing voor sloopaanvragen binnen het beschermd stadsgezicht. Dit betekent dat bij iedere sloopaanvraag binnen het beschermd stadsgezicht, ongeacht de grootte van het werk, een archeologisch rapport gevraagd kan worden. Aan de omgevingsvergunning kunnen vervolgens voorwaarden gesteld worden over de uitvoering van het werk. De sloop van bouwdelen onder het maaiveld kan namelijk verstoring van archeologische waarden veroorzaken. Aan de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk kan bijvoorbeeld de voorwaarde van een gefaseerde sloop worden gekoppeld.

De gemeente Zundert heeft geen beschermd dorpsgezicht, dus van een sloopvergunning in het kader van de Monumentenwet geen sprake kan zijn.

In gebieden waarin archeologische waarden een rol spelen wordt in eerste instantie sloop tot op maaiveldhoogte voorgeschreven en wat betreft de sloop onder het maaiveld wordt in samenspraak met de archeologisch deskundige besloten of onderzoek noodzakelijk is. Een omgevingsvergunning voor slopen kan in het bestemmingsplan worden opgenomen.

4.3 Regionale samenwerking

De gemeente Zundert is ook op regionaal niveau actief op archeologiegebied. Binnen de Regio West Brabant nemen naast de gemeente Zundert verder Aalburg, Etten-Leur , Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Drimmelen, Moerdijk, Oosterhout, Rucphen, Werkendam en Woudrichem deel aan

de regionale samenwerking op het gebied van de Archeologische Monumentenzorg. Buiten de regio is tevens de gemeente Gilze-Rijen aangesloten bij de samenwerking. Het samenwerken in regionaal verband is voor Zundert belangrijk, omdat archeologie niet bij de gemeentegrenzen ophoudt. Op deze manier kan in breder verband naar essentiële ontwikkelingen binnen de regio op het gebied van archeologie worden gekeken. De samenwerking heeft geleid tot de aanstelling van het team Regioarcheologie, dat de gemeenten beleidsmatig ondersteunt, Plannen van Aanpak, Programma's van Eisen en rapporten toetst en selectiebesluiten voorbereidt, maar ook Programma's van Eisen opstelt. Gelijktijdig met de vaststelling van de nota Archeologie en de archeologieverordening heeft de gemeente Zundert de regioarcheologen aangesteld als deskundigen op het gebied van de archeologische monumentenzorg. Hierdoor heeft de gemeente Zundert nu de expertise zelf in huis op het gebied van de Archeologische Monumentenzorg.

4.4 Lokale Heemkundekring

De gemeente Zundert wil de bestaande kennis en initiatieven op het gebied van archeologie behouden en daar waar mogelijk stimuleren. Daarom wil de gemeente Zundert dat het mogelijk wordt voor amateurarcheologen om onder supervisie van een professionele uitvoerder archeologische werkzaamheden verrichten. Voorwaarde hiervoor is dat dit geldt voor leden van de lokale Heemkundekring die een archeologische veldcursus hebben gevolgd of aantoonbare ervaring hebben met archeologisch veldwerk. Daarnaast geldt dit alleen voor grotere proefsleufonderzoeken en opgravingen. Tot slot staat het de archeologisch uitvoerder vrij om amateurarcheologen al dan niet uit te nodigen mee te werken aan het onderzoek.

De gemeente Zundert vindt het erg belangrijk dat het erfgoed van de gemeente wordt uitgedragen en ziet hierin een belangrijke rol weggelegd voor de lokale Heemkundekring. Denk hierbij aan het zichtbaar maken en presenteren van archeologie en het geven van publieksvoorlichting zodat archeologisch erfgoed een groter draagvlak krijgt.²⁷

---

²⁷ Berkvens 2010, 43

Hoofdstuk 5 Financiering²⁸

De Wet op de archeologische monumentenzorg schrijft voor dat de kosten van archeologisch vooronderzoek en opgraving primair bij de veroorzaker van de bodemverstoring (het veroorzakerprincipe) komen te liggen. Vooronderzoek (bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek middels boringen of proefsleuven) dient dan ook een regulier onderdeel van de planvoorbereiding te zijn en van meet af aan te worden meegenomen in de projectbegroting van de ruimtelijke ontwikkeling. Dit geldt zowel voor initiatieven van de gemeente zelf als voor die van derden. Ook aan het uitvoeren van het gemeentelijk archeologiebeleid zijn kosten verbonden. Voor het opstellen en uitvoeren van archeologiebeleid is vanuit het Rijk de Bestuurslastencompensatie ingesteld. Hieronder worden de belangrijkste risico's en mogelijke kostenposten voor de gemeente benoemd. Daarnaast worden mogelijkheden aangegeven om deze kosten zo goed mogelijk te beheersen. In dit hoofdstuk worden alle relevante financiële instrumenten verder geduid.

5.1 Risico's

Archeologie kan een financieel risico vormen in iedere exploitatie. Dat begint al bij de locatiekeuze: locaties zonder archeologische waarde of verwachting verdienen vanzelfsprekend de voorkeur vanuit het streven naar behoud *in situ*. Als behoud niet mogelijk is, of wanneer de maatschappelijke afweging anders uitvalt, moet rekening worden gehouden met de kosten van archeologisch onderzoek. De aard en omvang van de vindplaats(en) is daarvoor bepalend, evenals de bereikbaarheid van de resten en de vereiste onderzoeksmethode. Om duidelijkheid te krijgen in de kosten voor archeologisch onderzoek dient om die reden al in de vroegste fase van ruimtelijke plannen een eerste inschatting gemaakt te worden van de te verwachten archeologische waarden. De gemeente sluit in het kader van de gebiedsontwikkeling regelmatig overeenkomsten af met particuliere projectontwikkelaars en grondexploitanten. Zo'n overeenkomst is gebaseerd op de Wet ruimtelijke ordening. In deze overeenkomst zal voortaan helder worden gemaakt wie de kosten voor het archeologisch onderzoek en de eventuele bijkomende risico's voor zijn rekening neemt.

5.2 Archeologieleges

De Wet op de Archeologische Monumentenzorg levert een aantal nieuwe taken op voor de gemeente bij bouwplannen of andere RO-procedures. Een deel van de kosten die voortkomen uit deze extra taken kunnen gedekt worden door het heffen van archeologieleges. Het gaat dan om werkzaamheden van de regioarcheoloog die direct op bepaalde projecten, en handelingen daarbinnen, kunnen worden verhaald en waarbij de initiatiefnemer van het project een particulier of ontwikkelaar is. Enkele voorbeelden (niet uitputtend):

Het adviseren in het kader van de Archeologische Monumentenzorg;

Het schrijven en/of toetsen van archeologische Programma's van Eisen;

Het toetsen van archeologische Plannen van Aanpak;

Het toetsen van archeologische rapportages.

Het toetsen, beoordelen of schrijven van archeologische paragrafen en planregels voor het bestemmingsplan.

Deze kosten worden op basis van werkelijk gemaakte kosten aan initiatiefnemers doorberekend

5.3 Grondexploitatiebijdrage

De Grondexploitatiewet (Grex) maakt deel uit van de Wro en Bro. De Grex regelt de financieel technische en juridische kanten van de grondexploitatie en alles wat direct of indirect met grondexploitatie en locatieontwikkeling te maken heeft. Deze wet is een instrumentarium dat nodig is voor kostenverhaal, verevening en het stellen van locatie eisen bij locatieontwikkeling.

Als een ruimtelijk plan (o.a. bestemmingsplan, omgevingsvergunning of een wijzigingsplan) ontwikkelingsgericht is en er kosten voor de gemeente zijn, dan dient de gemeente ook een exploitatieplan op -en vast te stellen. De gemeenteraad moet het exploitatieplan tegelijk vaststellen met het plan dat het bouwen mogelijk maakt. Hiermee kan de gemeente grondexploitatiekosten die worden gemaakt voor de realisatie van bouwplannen, verhalen. Indien het kostenverhaal anderszins verzekerd is, bijvoorbeeld via de gronduitgifte of door middel van een anterieure overeenkomst, is het vaststellen van een exploitatieplan niet nodig.

²⁸ Deels gebaseerd op Huijbregts 2011 en Rodenburg 2010.

De door de gemeente of provincie te verhalen kosten zijn opgenomen in de kostensoortenlijst van het Bro. Ook de kosten voor cultureel erfgoed zijn opgenomen in deze kostensoortenlijst. De onderzoekskosten die gemaakt moeten worden om archeologische en andere cultuurhistorische waarden te bepalen, kunnen meegenomen worden in de exploitatieopzet van het exploitatieplan en de anterieure overeenkomst. Dit geldt ook als cultureel erfgoed als een (bovenwijkse) voorziening of als een ruimtelijke ontwikkeling in de zin van de Grex is aan te merken. Voorbeeld hiervan is het herstel van een park of van landschapselementen, wat als cultureel erfgoed aan te merken is. Om hiervan gebruik te maken is het wel zaak om deze mogelijkheid op te nemen in een structuurvisie.²⁹

5.4 Begroting

Voor het opstellen en uitvoeren van archeologiebeleid, dat door de invoering van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg, als taak naar de gemeenten gedecentraliseerd is, is vanuit het rijk Bestuurslastencompensatie ingesteld. Structureel wordt vanaf 1 januari 2007 elk jaar € 6,35 miljoen aan de gemeenten beschikbaar gesteld. Deze bedragen zijn toegevoegd aan het Gemeentefonds. De bedragen zijn niet geoormerkt, maar worden als onderdeel van de algemene uitkering overgemaakt aan de gemeenten. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft ervoor gekozen hier de verdeelsleutel van de wooneenheden voor te gebruiken, wat inhoudt dat elke gemeente per wooneenheid € 0,61 per jaar uitgekeerd zal krijgen. De uitkering zal via de reguliere termijnbedragen gebeuren en is dus niet als afzonderlijke toevoeging terug te vinden.

Op dit moment reserveert de gemeente Zundert nog geen vast bedrag voor het vervullen van haar wettelijke taak m.b.t. archeologie.

5.5 Excessieve kosten

Op grond van artikel 42 van de Monumentenwet, artikel 26 van de Ontgrondingenwet en artikel 15 lid 20 van de Wet milieubeheer kan de bodemverstoorder een verzoek om schadevergoeding doen wanneer de kosten van het archeologische onderzoek onredelijk hoog zijn. Uit de toelichting op de Wamz en Bamz blijkt dat vooral gedacht moet worden aan kosten in verband met opgravingen. De mogelijkheid bestaat namelijk dat, vooral bij kleinere bouw- en ontwikkelingsprojecten, de kosten van archeologische maatregelen tot een zodanige kostenstijging leiden dat dit niet meer in verhouding staat tot de bouw c.q. projectkosten, waardoor de exploitatie in gevaar komt. Of iets als schade of excessief moeten worden gekwalificeerd, is sterk afhankelijk van het (financiële) belang van de aanvrager, diens draagkracht, de mogelijkheden om naar een andere locatie om te zien en dergelijke meer.

De inschatting is dat aanvragen tot schadevergoedingen voor het niet verlenen van vergunningen niet (of nauwelijks) voor zullen worden toegekend. Het archeologiebeleid van de gemeente is namelijk zo vormgegeven dat in principe elke vergunningaanvraag zal worden verleend, in bepaalde gevallen onder het stellen van archeologische voorwaarden.

Daarnaast zullen in de bestemmingsplannen planregels in het belang van de archeologische monumentenzorg gesteld die van toepassing zijn op omgevingsvergunningen en omgevingsvergunningen waarbij wordt afgeweken van het bestemmingsplan. De aanvrager kan zich alvorens een vergunning of ontheffing aan te vragen hiervan op de hoogte stellen en op reageren.

De verstoorder dient de kosten te dragen tot de grens van wat de projectexploitatie kan dragen. In hoeverre kosten al dan niet ten laste moet blijven van de aanvrager (initiatiefnemer) is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Een regeling voor de vergoeding van de archeologische onderzoekskosten geeft de wetgever niet. De gemeente zal zelf een regeling voor vergoedingen van de archeologische opgravingskosten gaan ontwikkelen. Zolang deze regeling er echter nog niet is, is het aan het college van burgemeester en wethouders over schadeverzoeken in het kader van de Wamz en het Bamz te oordelen. In elk geval dienen initiatiefnemers de kosten voor archeologisch onderzoek bij hun plannen zelf te dragen. Ook dienen initiatiefnemers maatregelen te treffen om behoud van de verwachte archeologische waarden te bewerkstelligen en de kosten van mogelijk archeologisch onderzoek voor zichzelf te beperken en zodat behoudt *in situ* ontstaat.

---

²⁹ Overgenomen uit www.minvrom.nl

Hoofdstuk 6 Het verleden zichtbaar

Publieksparticipatie en het creëren van draagvlak voor het archeologiebeleid vormen vanzelfsprekend een belangrijk onderdeel van de archeologische activiteiten in de gemeente. Een 'levend' verleden draagt bij aan de versterking van de eigen identiteit van de gemeente, aan het imago en de herkenbaarheid van deze gemeente en vergroot het draagvlak voor het (moeten) doen van archeologisch onderzoek.

De betrokkenheid van de bevolking bij de resultaten van en de uitvoering van archeologisch onderzoek is groot. Daarom wil de gemeente dat bij elk groter gravend onderzoek aandacht wordt besteed aan dit aspect, bijvoorbeeld door het organiseren van een opendag of rondleidingen tijdens het archeologisch onderzoek. De Heemkundekring zou hier een rol in kunnen spelen. Het Programma van Eisen is bij uitstek de plaats om een dergelijk plan in te verwoorden en dus verplicht te stellen.

In geval van particulier initiatief verdient het de aanbeveling om aanvullende wensen en de financiering daarvan in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming te bespreken. Het is denkbaar dat de gemeente zelf bepaalde educatieve taken verzorgt en met de initiatiefnemer overeenkomt dat deze de opgraving gedurende bepaalde tijden daarvoor openstelt. Het is verder verstandig om bij grotere archeologieprojecten in overleg met alle betrokken partijen een communicatieplan op te stellen en eventuele kosten voor blijvende herinneringen in de projectbegroting op te nemen.

Archeologie is spannend en appelleert sterk aan de behoefte van jongeren om te onderzoeken en het onbekende te ontdekken. Daarnaast doet historie het ook goed in de toeristische en economische sector; "wonen, werken en recreëren in een historische omgeving" spreekt veel mensen aan. Wat vaak net ontbreekt is een aantrekkelijke vertaalslag, bijvoorbeeld via het visualiseren van een stukje geschiedenis in het straatbeeld. Het verleden kan langs twee lijnen worden geconcretiseerd: middels specifieke opgaven in het ruimtelijk ontwerp, en door het vergroten van de publieke betrokkenheid bij het archeologisch onderzoek.

Tevens kan de gemeentelijke website als informatiebron in de toekomst benut worden om regelmatig gegevens over archeologisch onderzoek in de gemeente op te plaatsen. Zo zou tijdens een groter archeologisch onderzoek een pagina op de site hieraan kunnen worden gewijd. Dezelfde informatie kan tevens op een infoblad worden afgedrukt dat voor een ieder beschikbaar is bij het VVV, in de bibliotheek en op het Stads kantoor. Na enkele jaren kunnen deze infobladen dan worden gebundeld tot een publicatie over de stand van zaken van het archeologisch onderzoek in Zundert. Ook kan bijvoorbeeld met enige regelmaat een persbericht verspreid worden, en in bijzondere gevallen kan een apart persgesprek worden georganiseerd, waarin de wethouder het één en ander over archeologie vertelt.³⁰

Tot slot is het onderwijs bij uitstek de instantie om jongeren, ook op het terrein van het culturele erfgoed te bereiken. Erfgoedprojecten kunnen bijdragen aan het vergroten van de verbondenheid van kinderen en jongeren met hun eigen dorp en streek. Projecten waarin archeologie centraal staat of onderdeel is, zullen een plek krijgen in het aanbod voor het onderwijs. Gedacht kan worden aan gastlessen en excursies.³¹

---

³⁰ Rodenburg 2010.

³¹ Berkvens 2010, 41.

Begrippen en afkortingen

Archeologie

Wetenschap die zich ten doel stelt om door middel van studie van de materiële nalatenschap inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen in het verleden.

Archeologische verwachting

De aan een gebied toegekende verwachting in verband met de kans op het voorkomen van archeologische sporen en relictten.

Archeologisch monument

Terrein van algemeen belang wegens de aanwezigheid van tenminste vijftig jaar oude zaken die relevant zijn wegens schoonheid, wetenschappelijke betekenis of cultuurhistorische waarde (Monumentenwet 1988).

Archeologische MonumentenZorg

Beleid gericht op het behoud van archeologische informatie, in het bijzonder van archeologische vindplaatsen.

Archeologisch onderzoek

Onderzoek verricht door of namens de gemeente, door een dienst, bedrijf of instelling erkend door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) en werkend volgens de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA).

Archeologisch vooronderzoek

Archeologisch vooronderzoek kan bestaan uit locatiegericht bureauonderzoek, booronderzoek, geofysisch prospectieonderzoek, het graven van proefsleuven of een combinatie daarvan. De verschillende vormen van onderzoek worden verricht door een erkende partij en uitgevoerd volgens de desbetreffende specificaties in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). De resultaten van het onderzoek worden weergegeven en geïnterpreteerd in een rapport. Op basis daarvan beoordeelt de gemeente of een aanlegvergunning kan worden verleend.

Archeologische waarde

De aan een gebied toegekende waarde in verband met de in dat gebied aanwezige archeologische sporen en relictten.

Bodemingrepen

Werken en werkzaamheden, genoemd onder Artikel XX, lid 4, waarvan mag worden aangenomen dat zij het bodemarchief kunnen aantasten.

Cultuurhistorische waardenkaart

Kaart van de provincie Noord-Brabant die sinds 2002 (met de invoering van het beleidsstuk 'Brabant in Balans') als provinciaal toetsingskader gehanteerd wordt als het gaat om cultuurhistorische waarden binnen de provincie Noord-Brabant en de verwoording van de zorg hiervoor binnen bestemmingsplannen en structuurvisies. Één van de lagen van de kaart betreft een archeologische verwachtingenkaart. Deze kaart is een één op één vertaling van de landelijke Indicatieve Kaart Archeologische Waarden.

Deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg

Een door het college van Burgemeester en Wethouders aan te wijzen persoon of organisatie die beschikt over de in de beroepsgroep geldende kwalificaties.

Erkende partij

Een dienst, bedrijf of instelling, erkend door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) en werkend volgens de specificaties van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

Excessieve kosten

Kosten voor archeologisch onderzoek in het kader van bouw- of inrichtingsprojecten, die zodanig hoog zijn dat de projectrealisatie in gevaar komt.

Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)

Door de voormalige ROB / RACM (nu: RCE) vervaardigde kaart van Nederland waarin gebieden worden onderscheiden met een hoge, middelhoge en lage archeologische verwachtingswaarde. Hoewel de IKAW is gebaseerd op archeologische, bodemkundige en geologische gegevens kunnen er geen conclusies over concrete vindplaatsen aan worden ontleend. De kaart mag worden gebruikt op een schaal van 1:50.000 om een eerste indicatie te krijgen van de archeologische verwachting in enig plangebied.

In situ

Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren.

KNA

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Monumentenwet 1988

In de Monumentenwet 1988 is vastgelegd hoe monumenten van bouwkunst en archeologie en stads- en dorpsgezichten moeten worden beschermd. De Monumentenwet 1988 is het belangrijkste instrument voor de bescherming van het cultuurhistorisch erfgoed in Nederland.

Op 1 september 2007 is de Monumentenwet met betrekking tot de archeologie gewijzigd door het aannemen van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ). Ondanks deze voor de archeologie ingrijpende wijzigingen blijft de Monumentenwet hierna wel de toevoeging 1988 behouden.

Opgraving

De ontsluiting van een archeologische vindplaats met als doel de informatie te verzamelen en vast te leggen die nodig is voor het beantwoorden van de in het Programma van Eisen verwoorde onderzoeksvra(a)g(en) en het behalen van de onderzoeksdoelstellingen. Opgravingen worden verricht door een erkende partij, beschikkend over een opgravingsvergunning ex artikel 45 van de Monumentenwet en uitgevoerd volgens de desbetreffende specificatie in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA).

RCE

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, voorheen Rijksdienst Archeologie Cultuurlandschappen en Monumentenzorg (RACM). De RCE is het nationaal kennisinstituut voor archeologie, monumenten en cultuurlandschap. Naast kennis zet de Rijksdienst wetten en regels in om het erfgoed te beschermen en te ontwikkelen.

Regio West-Brabant

De gemeenschappelijke regeling *Regio West-Brabant* is ontstaan uit de bundeling van een aantal langer bestaande samenwerkingsverbanden, waaronder de gemeenschappelijke regelingen SES, KCV, MARB en het Regiobureau. Bij de totstandkoming van de gemeenschappelijke regeling Regio West-Brabant is het uitgangspunt geweest dat het algemeen bestuur van de regeling zich uitsluitend bezighoudt met de strategische agenda en de strategische visie.

Regioarcheologie Regio West-Brabant

Regioarcheologie is een onderdeel van de Regio West-Brabant en valt onder de bestuurskolom Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting. De regioarcheologen ondersteunen de aangesloten gemeenten in de wettelijke taak die gemeenten sinds 2007 met de inwerkingtreding van de Wamz moeten vervullen. Op deze wijzen hebben de aangesloten gemeenten zelf vakinhoudelijke expertise in huis.

Verdrag van Malta

Europees verdrag uit 1992 inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed. Bij rijkswet (1998) goedgekeurd voor het hele Koninkrijk. Binnen de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd door de invoering van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) op 1 september 2007.

Vergunning

In de WAMZ een omgevingsvergunning zonder welke het verboden is de bodem te verstoren in een archeologisch attentiegebied. Doorgaans beslissen Burgemeester en wethouders van de gemeente waar de bodemverstoring zal plaatsvinden over de aanvraag.

Verwachtingskaart (Archeologische verwachtingskaart)

Een kaart waarop in vlakken staat aangegeven waar archeologische vindplaatsen kunnen worden verwacht. De kaart is het resultaat van een systematische analyse van relevante gegevens. De analyse is statistisch onderbouwd en wordt uitgevoerd met een GIS.

Verwachtingswaarde

De kans op aanwezigheid van onbekende archeologische vindplaatsen, zoals die met behulp van locatieanalyse is voorspeld.

Vindplaats

Plaats waar archeologisch materiaal is verzameld of te verzamelen is.

Wet op de Archeologische MonumentenZorg (WAMZ)

De wet die de Nederlandse vertaling vormt van het Verdrag van Malta. De wet is op 1 september 2007 aangenomen en betreft geen zelfstandige wet, maar een wijzigingswet. Met name op de Monumentenwet 1988.

Wettelijk beschermde monumenten

Archeologische resten die vanuit nationaal oogpunt behouden dienen te blijven en derhalve als monument beschermd zijn ingevolge art. 3 van de Monumentenwet of waar deze wordt voorbereid. De wettelijke bescherming verbiedt hier de meeste bodemverstorende activiteiten, tenzij de Minister van OCW hiervoor vooraf vergunning verleent.

Literatuur

Berends, M. en J. Hendriks (red.) 2008. *Erfgoed in context. ErfgoedVisie Breda 2008-2015*. Breda 2008.

Berkvens, R., 2010: *Ondersteboven. Archeologie in Best. Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg, gemeente Best*, Eindhoven.

Berkvens, R., 2010: *Gilze en Rijen, van onderaf bekeken. Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg, gemeente Gilze en Rijen*, Eindhoven.

Ellenkamp, G.R. 2009. *(On)bewoonde eilanden in het veen. Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart. Gemeente Etten-Leur. Deelrapport II: de archeologische beleidsadvieskaart. Eindversie, juli 2009*. Weesp 2009.

Ellenkamp, G.R., 2010: Een erfgoedkaart voor de gemeenten Aalburg en Werkendam. DEEL 2: toelichting op de beleidsadvieskaart. *RAAP-RAPPORT 2190*.

Groot, N.C.F./A.W.E. Wilbers, 2011: Een verleden te midden van verdwenen Venen. Archeologische Waarden- en Verwachtingenkaart en Advies archeologische beleidskaart van de gemeente Rucphen, *B&G Rapport 1132*.

Huijbregts, M., 2011: *Nota Archeologie Land van Heusden en Altena. Tot op de bodem*, Aalburg.

Klerks, K./M. Simons, 2011: *Gemeentelijke archeologiekaart Zundert. Toelichting op de totstandkoming en koppeling met de ruimtelijke ordening (planregels)*, Amersfoort.

Kools, R., 2007: *Cultuurhistorie in de Gemeente Roosendaal. Toekomst voor het verleden. Beleidsnota Monumenten, Archeologie & Monumentaal Groen*, Roosendaal.

Rodenburg, C., 2010: *Nota Archeologie gemeente Etten-Leur*, Tilburg.